

ምዕራፍ 11

የባህል ልብስና የቁንጅና ውድድር ሥነ ጽሑፍ!

ተፈራ ኃይለ ሥላሴ፣ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 “ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል፣በእጅ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል” ሲሉ የእንግሊዝ ቆንስል ፕላውዲ ለአገራቸው መንግሥት የጻፉትን ደብዳቤ ጉዳይ ፈጻሚ (አምባሳደር) ተፈራ ኃይለ ሥላሴ ወደ አማርኛ ተርጉመው ጽፈውታል።

ከዚህ በፊት ስለ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ መጻሕፍትን ሳንብ “ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል በእጅ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል” የሚለውን ፈጽሞ አንብቤ አላውቅም።

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያውያን ከአለባበስ ጀምሮ ዛሬ በዓለም ላይ የሚያደንቀውን የተለያዩ የእስፖርት ውድድሮች ማድረጋቸው ተገልጧል። ከዚህ ላይ ሌላ አንድ አስቂኝ ተግባር ተፈጸመ። ያም አጤ ቴዎድሮስ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ጉድብ ለመሥራት በቁፋሮ ላይ ሳሉ አንድ ወታደር ያመልጠውና ሌሎች መላቅ ጀመሩ።

አጤ ቴዎድሮስ ግን የሚወዱት ወታደር ስላመለጠው እንዳያፍር ብለው “እርሱ ጠንክሮ በመሥራት ላይ ሳለ ያመለጠው ከአቅሙ በላይ በመሥራቱ ስለሆነ ሽልማት ይገባዋል ብለው” ሽልመውታል።

አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 134 “በጎንደር ከተማ አቅራቢያ ቀገ ወንዝ አጠገብ አጤ ሰቀላ ከተባለው ኮረብታ ላይ አጤ ቴዎድሮስ የቁንጅና ውድድር እንዲደረግ አዘዘ። የምርጫው ወይም የቁንጅና ውድድሩ ሊታነ መናብርት ኢትዮጵያዊው ፈታውራሪ ገብርኤና እንግሊዛዊው ጆን (ዮሐንስ) ቤል ነበሩ። ራሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ባለብት የቁንጅናው ውድድር ተካሄደ።”

“1ኛ ጣይቱ ይልማ ሆነች። ጣይቱ ይልማ ለውድድር የቀረበችው ከሰቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም ሲሆን የደጃዝማች ይልማ አሰፋ ልጅ ናት።”

“2ኛ የወጣችው ወይዘሮ ተዋበች የተባለች ናት። ተዋበች እስላም ስትሆን ባልዋም መሐመድ ኩርማን ይባል ነበር። ተዋበች 2ኛ ለመውጣት የቻለችው በጠጉርዋ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና በሹርባዋ አረዛዘም ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር በተባለው መጽሐፍ ገጽ 264 “ዋሲቶች ቁንጅና ውድድር እንዳደረጉ” ሲሉ ጽፈዋል። በኢትዮጵያ የሰውነት ማጠንከሪያ (እስፖርት)ከጥንት ጀምሮ ያለ ሲሆን ብዛት ያላቸውን የሰውነት ማጠንከሪያ ነገሥታቱ መመልከት ብቻ ሳይሆን ይጫወቱአቸው ነበር።

በተለይ የፈረስ ጉግስና ዋና ገበጣን መኳንንቱ ይጫወቱአቸው እንደነበር የታሪክ ሰነድ ምስክር ሲሆን ምክቶሽና ገና ጨዋታን፣ ንጥቂያንና ትግልን ሌሎችንም አዝናኝ ጨዋታዎች ታላላቅ ሰዎች እየተመለከቱ ወጣቶቹ ይጫወቱ ነበር። ዘመናዊው ደራሲያን አጤ ልጅ ኢያሱን ከሚነቅፉበት አንዱ ፈረስ ግልቢያ ያዘወትራሉ እያሉ ነው። ሌሎችንም የሰውነት ማጠንከሪያ ዛሬ በአውሮፓ የሚደረገው ውድድር በኢትዮጵያ የነበረ ነው። በተለይ ነጻ ትግል የሚባለው ጨዋታ ዛሬ የአውሮፓ የሰውነት ማጠንከሪያ ተደርጎ የሚወሰደው በሀገሪ ላም ጠባቂው የሚጫወታቸው ጨዋታዎች ነበር።

ዛሬ በአሜሪካ (ቤዝ ቦል)ተብሎ የሚጠራው ግሬያ የሚባዛበት ጨዋታ ከኢትዮጵያ ዘላን ላም ጠባቂዎች ተኮርጆ የመጣ ነው። ላም ጠባቂው ማታ ከብቱን ከበረቱ ካስገባ በኋላ ራቱን ቦልቶ ዳኛው በቡድን በቡድን ለይቶ ያስልፋቸዋል። ከዚያም የጋለውን ደንጊያ በእርጥብ የእንጨት ልሳጭ ይዞ ይወረውረዋል። ሁሉም የጋለው ደንጊያ ወደ ሂደበት እየሮጠ ይሄዳል። ደንጊያውን ያገኘው ሰው የሚፈልገው መስሎ ሩጦ ለዳኛው ያስረክባል።

ከነቀበት ግን ይይዙታል ሌላው ሲያነሣ አንዱ እጁን ሲበላ ሲጥለው ያኛው ሲቀበል ሲታገሉ አንዱ ቡድን አጥቅቶ ለዳኛው ያስረክባል ይህ ጨዋታ በሌሎች አገር የሌለ በኢትዮጵያ ብቻ ያለ ነው። ይህ

ጸሐፊ ይህን ጨዋታ በጎንደር ክፍለ ሀገር ጎንደር ዙሪያ አውራጃ ታች አርማዋሆ ተመልክቶአል። በኢትዮጵያ የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል ማጎልመሻ ጨዋታዎች ብዙ ናቸው። ሌላው ቀርቶ በአብነት ትምህርት ቤት ውስጥ እንኳን የተለያዩ ጨዋታ ይጨወት እንደነበር የአብነት ተማሪ የነበሩት እንዲህ ሲሉ ገልጸዋል።

መንግሥቱ ለማ መጽሐፈ ትዝታ ዘአለቃ ለማ ኃይሉ ወልደ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 21 “ስድስት ሰዓት ሲሆን ይወጡና የተደላደለ ቦታ አለ እዚያ ላይ ሁነው ተማሪውን ትግል ያታግላሉ መምህሩ እንዲማር ትግል ገና ጨዋታም አለ ኳስም አለ። ሰዓት አላቸው ወርደው ያጫውታሉ” ሲሉ አለቃ ለማ መናገራቸውን ጽፏል።

በዘመናችንም መምህር ጌጡ ተሰማ፤ በጳጉሜ ተማሪዎቻቸውን ውኃ ዋና ያስተምሩ እንደነበር ተማሪዎቻቸው ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው ነግረውኛል።

ኢትዮጵያ ውስጥ ብዛት ያላቸው የሰውነት ማጠንከሪያ ውድድሮች ይካሄዱ ነበር። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመንም የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል መገንባያ የአእምሮ ማንቂያ እስፖርቶች ይካሄዱ ነበር። ይህ በአደባባይ ሕዝብ እየተመለከተ ጻኞች ተመድበው የሚያጫውቱበት ሲሆን ከሚገርመው ነገር ውድድሩ ሴቶች ዛሬ በሰከንድ በቅጽበት እንደምንለው እየሮጡ ክሩን ከመርፈው ማስገባት ውድድር ነበር።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ቀምን ፈትሎ ጋቢኩታ ሌላም ሌላ ልብስ ለሚሠሩ ሁሉ እርሳቸው ለማጠናከር ሲሉ ይሸልሙ ነበር። እርሳቸው የተመለከቱት በልማት መልክ ሴቶችን ማጠናከሪያ በማድረግ ነበር። አንዷ መልክ ጥፋ ጥሩ ኩታ ፈትላ ለአጤ ቴዎድሮስ በመስጠቷ ተሸለመች። መልክ ጥፋዋ መሸለሟ ጉድ ተባለና መልክ ቀናዋ “ይች ጉዳጉድ በአጤ ቴዎድሮስ ከተሸለመች እይቱ ልጅትማ ብዙ ልሽለም እችላለሁ ብላ” ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀረበች።

አጤ ቴዎድሮስ “የኔ እገት ሙያሽ የታለ? ሲሉአት መልካም ጥርሶቿን ገልጣ ልትማርክ ስትፈልግ አጤ ቴዎድሮስ “ታዲያ ይህን መልክና ቀንጅና ይዘሽው ሰነፍ ከሆንሽ መቸም አልሠራችበት ንሳ

ቀኝ እጇን ቀረጥልኝ” ብለው አስቆረጧት። የዚችን ሴትዮ ተግባር አስመልክቶ መጋቢ አእላፍ መክብብ አጥናው፤ በግጥም መጽሐፋቸው እንዲህ ሲሉ ገልጠውታል።

መጋቢ አእላፍ መክብብ አጥናው ሁለ-ገብ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 69-70 “ተከብራ ስትኖር በውበቷ ኮርታ ሙሽራም በመምሰል የምትለብሰሰው ኩታ የጌጣ ጌጥ ብዛት የሸቶው ጋጋታ ልብ የሚያስከበልል ራስ የሚመታ በአጤ ቴዎድሮስ ቤተ መንግሥት ገብታ እጅ መንግት ፈለገች መልካም ከበሬታ።”

“ታዲያ ቴዎድሮስ አደገኛ ፍጥረት ለማወቅ ፈልገው ምን ሙያ እንዳላት ለዚያ ሁሉ ውበት ዋጋ ባለመስጠት በዐይነት ወጥ መሥራት መፍተል ወይስ ስፊት ምን ሥራ ታውቂያለሽ? ብለው ሲጠይቁት መልስ አላገኘችም ጭራሽ ግራ ገባት ጥያቄው ቀጥሎ ሲደጋገምባት አማራጭ ብታጣ ትምክህት ሙያ መስሏት ዕድሜ ለገረዶች የአባት የእናቴ ሀብት ለአራዊት ይተርፋል እንኳን ለሰው ፍጥረት እያለች ስትጩክር ንግግሯ ሳያልት ወደ ቁጣ አመራ የቴዎድሮስ ላቅ።”

“ሌላውስ ይቅርና አሉ ቴዎድሮስ በአቴኩርት እያዩ የጣትዋን መለሰለስ ሌላውስ ይቅርና ይኸው የለበሰሽው አይምሰልሽ አንች ፈትለሽ ያሠራሽው ታዲያ የሌሎቹ ትገሆች መታጫ ለመሆን አይችልም የሰነፍ ማጌጫ ያምሻል? ንገሪኝ ምን በሽታ አለብሽ? እንጃ አይመስለኝም ሙሉ ጤነኛ ነሽ።”

“ሁለት እጆች አሉሽ ምን ያደርግልሻል ለምግብ ከሆነ አንዱ ይበቃሻል

ንሣ ቁረጥላት አንዱን ጎምደህ ጣለው ለማይሠራ ሰነፍ መቀጣጫው ይህ ነው ብለው ትእዛዝ ሰጡ በሥራ ላይ ዋለ አንድ እጇ ተጎምዶ ተቆምጦ ተጣለ” ሲሉ ጽፈዋል።

ይቺ ሰነፍ ሲት ተቅለብልባ ባትሄድ ኑሮ አንድ እጇን አጥታ አትመለስም ነበር። ይህ ሰነፍ ካልሠራ አይብላ ያሉ ይመስላል አጤ ቴዎድሮስ፤ አንዴ ደግሞ የዋና ውድድር ሁኖ የአጠቃውን ሲሸልሙ የተመለከተ፤ ወታደር ዋና ሳያውቅ ዋና ከሚያውቀው ወታደር ጋር ይገባል።

አጤ ቴዎድሮስ ሲመለከቱት ዋና እንደማይችል ገብቶአቸው አንዱን ወታደር ይጠሩና “አጥልመህ ልቀቀው” ብለው አዘዙት። ያም ወታደር እንደታዘዘው አጥልሞ ሲለቀው ውሃ ሞልቶበት እየሳበ አውጥቶ ከመሬት ሲጥለው ሆዱ ቅምጫና አክሎ የጠጣውን ውሃ እየረገጠ አፈሰሰለት። ነፍሱን ሲያውቅ አጤ ቴዎድሮስ አስቀረቡና “ወጡ እንወጣ አቅምህን እወቅ” ሲሉ ለቀውታል። የሴቶችን ቁንጅና ውድድር በተመለከተ አቶ ገሪማ ታፈረ የዘገቡትን።

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 87 “የንጉሠ ነገሥቱ ሸራ ድንኳን ተተክለ። ከጧቱ ከ3 ሰዓት ጀምሮ በዓሉ ወደሚከበርበት ሜዳ የከተማውና የገጠሩ ሕዝብ ይጎርፍ ጀመር። 4 ሰዓት ሲሆን ምርጥ መሣሪያ የያዙ ወታደሮችና አጋፋሪዎች ሰልፈኛውን ለማስተናበር ጸጥታውን ለማስከበር በበዓሉ ሜዳ ተሰማሩ። ከጥቂት ደቂቃ በኋላ ፈታውራሪ ገብርዬ በሠራዊቱ ታጅቦ ሰንደቅ ዓላማ እያውለበለበ አጤ ሰቀላ ደረሰና የዙፋኑን አቀማመጥ ተመለከተ።”

“እንዲሁም ከጥቂት ጊዜ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ በፈረሶች በሚሳብ ሠረገላ ተቀምጠው ሊቀ መኳስ ዮሐንስ ቤል ባሠለጠናቸው ወታደሮች እየታጀቡ መጥተው በዙፋናቸው ላይ እንደተቀመጡ እምቢልታና መለከቱ፤ተብላላ ነጋሪት አጅብር፤አጅብር ውጋው ውጋው እያለ ይጎሰም ጀመር! ዘፋኞች ይዘፍናሉ። አዝማሪዎች ይዘምራሉ። ወታደሮች ይጨፍራሉ። በዚህ ዓይነት ይዞታ ተድላ ደስታ ሆኖ ሲደባለቅ በመካከሉ ለውድድሩ የታጩት ወይዛገርት

ጥልፍ ቀሚሳቸውን እያንሰረተቱ፣ ተቀብተው ተኩለው፣ ወደተዘጋጀላቸው ቦታ ያልፋሉ።”

“ቀጥሎም ምርጫው በሚፈጸምበት ጎል እየገቡ ውበታቸውና ደም ግባታቸው የላሕየ ገጸቸው አወራረድ የጸጉራቸው ስሬት፣ የቁንዳላቸው ርዝመት፣ሽንጣቸው ዳሊና ተረከዛቸው እየተመረመረ የምርጫው ሥነ ሥርዓት ይጀምራል በመካከሉ በሰቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም የመጣችው ትውልዷ ከመቄት አዝማች ወገን የሆነ የደጃዝማች ይልማ አሰፋ ልጅ ጣይቱ ይልማ አንደኛ ስትሆን እንዲሁም በጎንደር አዲስ ዓለም የመጣችው የመሐመድ ኩርማን ሚስት የሸሽ መሐመድ ጌታ ልጅ ተዋበች የተባለችው እስላሚቱ በጠጉሯ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና መርዘም ሁለተኛነትን አግታለች።”

“ከዚህ በኋላ ዮሐንስ ቤልና ፊታውራሪ ገብርዬ የምርጫውን ውጤት ለንጉሠ ነገሥቱ ለመንገር ወደ ዙፋን ይቀርባሉ። ወዲያውም ጣይቱ ይልማ አንደኛ ተዋበች መሐመድ ጌታ ሁለተኛ መሆናቸውን ከገለጹ በኋላ ተመራጮች ከዙፋን ፊት በመቅረብ እጅ እየነሡ ሽልማታቸውን ተቀብለው የበዓሉ ፍጻሜ ሆኖ በ7 ሰዓት እንደተለመደው ለመሳፍንት ለሊቃውንት ለመኳንንትና ለካህናት የምሳ ግብጥ ተደረገ” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ለባህል ልብስና ለቁንጅና ውድድር ብሎም ለሥነ ጽሑፍ ትልቅ አስተዋጽኦ አድርገዋል። ለምሳሌ ሥነ ቃል ማለት ራሱ ሀብት ነው። ሥነ ቃል ባለብዙ ሐረግ ነው። ሥነ ቃል ስለ ንዘን ስለ ደስታ ስለ ሽለላ፣ስለ ሥነ ጽሑፍ፣ስለ ግጥም ስለ ፍልስፍና፣ስለ ጀግንነትና ቀረርቶ ስለ ፍክራ ስለ መዝሙር ብዙ ትርጉም አለው።

ሥነ ቃል የአንድ ማንበረሰብ ለዘመናት ባህል የአስተሳሰብ የእምነት ፍልስፍና ወግ ታሪክ ወዘተ መግለጫ ቅርስ ሲሆን በተለይም ደግሞ መረጃን በጽሑፍ ማስተላለፍ በማይቻልበት ጊዜ በመረጃነትና በመልእክት ምንጭነት ከፍተኛ አገልግሎት ሲሰጥ የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ሥነ ቃል ባህላዊ ስኬት የነበረ ነው።

ሥነ ቃል በትረካ አልያም ደግሞ በግጥም ስሜትን ማስተላለፍ ይቻላል። ለምሳሌ በዛሬው ወቅት የተረሳው አንዱ ሥነ ቃል

“እንቆቅልሽ”ንው። እንቆቅልሽ በጣም ከባድ የሥነ ቃል አንዱና መሠረታዊ ታሪክን የሚዳሰስ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ በዜና መዋዕልና በነገሥት ላይ ተጠቅሶ የምናገኘው “ንግሥተ አዜብ ንጉሥ ሰሎሞንን በእንቆቅልሽ ልትፈትነው ሄደች” የሚለው ይሆናል።

ለዚህም ነው ንጉሥ ሰሎሞን የእስራኤል ንጉሥ እንጂ የዓለም ንጉሥ አለመሆኑን በእንቆቅልሽ የተረዳችው። እንቆቅልሽ እንዲሁ በሥነ ቃል የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ነበር። ዛሬ ግን ተረሰቷል ጠፍቷል። ምንም እንኳን ይህ መጽሐፍ የሚያወራው ሌላ ቢሆንም ስለ እንቆቅልሽ እንዳይረሳ ሁለት መጠይቆች ልጠይቃችሁ ፍቺን ክፍል 13 ምዕራፍ 1 ከመጨረሻው ላይ ጽፏል።

- 1ኛ እንቆቅልሽ--ድሃ የሚጥላት ሀብታም በዚህ የሚይዛትን እውቅልኝ?
- 2ኛ እንቆቅልሽ--ከድሃ ቤት ተሉ የምትገኝ ከሀብታም ቤት ተሉ የማትገኝ እውቅልኝ?

አንባብያን ሥነ ቃል እንቆቅልሽም ነው። ሥላ ሥነ ቃል ይህን ካልኩኝ በኋላ ደግሞ ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስ። አጤ ቴዎድሮስ በዚህ በሥነ ቃል የፈጸሙአቸውን ተግባራት ዘርዘር አድርጎ መግለጽ አስፈላጊ ይመስለኛል። ለዚህም በዘመኑ ከነበሩት የተለየ ስጦታ በሥነቃል የታወቁ ናቸው። በሥነ ግጥም በመጀመሪያ ደንቢያ ላይ ከደጃዝማች ጎሹ ጋር በነበረው ጦርነት ላይ ደጃዝማች ገልሞ በጦር ሲወጉና ደሙ አስክሯቸው ሲውረገረጉ የተመለከቱ የደጃዝማች ጎሹ አዋጊ እንዲህ ሲሉ ገጠሙ።

“አይሸሽም ያልከው ገልሞክ ሸጌ የደንቢያን ሚዳ እያበላሸ”

ብለው በሥነ ቃል ግጥም ሲያሰሙ ደጃዝማች ካሣ አጤ ቴዎድሮስ በጦርነቱ ሰዓት በሥነ ቃል በግጥም እንዲህ ሲሉ መለሱ።

“አብለሽ ነው እንጂ አልተናገርሽም በዙበት እንጂ ገልሞስ አልሸሸም”

ብለው መልሰዋል። ሥነ ቃል ለጎዘንም እንዲሁ ይውላል። በዚህ ሥነ ቃል አጤ ቴዎድሮስ ተጠቅመውበታል። ረዳታቸውና መካሪያቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች በማረፋቸው ምክንያት ጎዘናቸው ከባድ

ነበር። አስከሬን ሳይቀብሩ ሽፍታ ለማደን አገር ለአገር ሲሆሩ ቆይተው ከቀበሩ በኋላ እንዲህ ብለው ገጥመዋል።

“ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፤ መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤ እስኪ ጠይቁልኝ አርቃ ሳትሄድ፤ እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ” አሉ።

በማለት ገጥመዋል። እንዲሁም ጀግንነትን አስመልክቶ ፈጣን በሥነ ቃል ግጥም ይመልሱ ነበር። ለምሳሌ ትግራይ ከተሻገሩ ይሞታሉ እያሉ የትግራይ ሽፍቶች ያሰውሩ ስለነበር ተከዜ ደርሰው በጎሽ ዋንጫ ውሃውን ከጠጡ በኋላ እንዲህ የሚል በሥነ ቃል ግጥም አዝማሪ አብተውን አስጠርተው ገጥመዋል።

“ተከዜን ሲሻገር ይሞታል እያሉ መጽሐፉ ታጠብ ያባይ ጠንቋይ ሁሉ ወርሒን ስንደግመው እንግዲህ ምን ይሉ

በማለት ገጥመዋል። ወርሒን ማለት ትግራይ ውስጥ ያለ ወንዝ መሆኑን ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሣ ከተባለው መጽሐፋቸው ላይ ገልጸዋል። እንዲሁም በጦርነት ሰዓት አንድ ቁስ የመነከሱ ቆብ ደፍቶ “በለው የዚህን ንጉሥ ጦር”እያሉ ሲያዋጋ ተማረከና ከእርሳቸው ቀርቦ ሲወሸክት ተመልክተው እንዳትዋሽ አሉት። ቁሱ አልዋሽም ካለ በኋላ ከፍርሀቱ የመጣ አመለጠውና ልብሱ መበሰሰሱን ከተመለከቱ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ሲሉ በሥነ ቃል ግጥም ገጠሙበት።

“አልዋሽም ያልከው ምንው ቁሱ ዋሽህ ልብሰህን ተመልከት እንዳ ተበላሽተህ” ብለውታል።

አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ቸንከር ተክለ ሃይማኖት ኋላም ማገበረ ሥላሴ ገዳም ያደጉ በመሆናቸው ጥሩ የሥነ ቃል እውቀት ነበራቸው። ሥነ ቃል ሥነ ጽሑፍን ይወልዳል። ሥነ ጽሑፍ ደግሞ ለታሪክ ዋናው መሠረት ነው።

አጤ ቴዎድሮስ በሥነ ቃል የበለጸጉ በመሆናቸው ለሥነ ጽሑፍም አስተዋጽኦ አድርገዋል። ቀን ተሌት የሚያደርጉትን ተከታትለው እንዲጽፉ ሰዎችን አዘጋጅተዋል ለዚህም ነው ዛሬ “እገሌ የጻፈው” እያልን ለምርምር የምንጠቀምበት ሥነ ጽሑፍ እንዲጻፍ ስላደረጉ ነው። ትምህርት ቤት መከፈቱ የሥነ ጽሑፍ እድገት እንዲበለገጽ ጥረዋል።

በኢትዮጵያ ፊደላት በውጭ አገር የተጻፉትን መጻሕፍት ወደ ሀገራቸው እንዲገቡ አስደርገዋል። ይህን ታሪክ በተከታታይ በሩሕ መጽሔት ከታሪካችን በተሰኘው ዓምድ ላይ ከፊለ ማሞ “የጎትመት ኢንዱስትሪ ታሪክ በኢትዮጵያ ከመርሐ ጥበብ ምሥረታ እስከ ውርሰ ዘመቻ” በሚል ደጋግመው ታሪክ ጠቅሰው ለንባብ አብቅተዋል። ረጅሙን ታሪክ ተወት አድርጌ ከአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሲደርሱ የጠቀሱትን አጠር በማድረግ ጥቅስ ልውሰድ።

ከፊለ ማሞ ሩሕ መጽሔት 1986 ዓም ገጽ 31 “በ19ኛው ምዕት ዓመት መግቢያ ላይ ሁለት ሌሎች ለጎትመት ኢንዱስትሪ መስፋፋት አስተዋጽኦ የሚያደርጉ ከስተቶች ነበሩ። ለሥልጣኔ አንጎሉ ክፍት የነበረውና ከዘመኑ ሰዎች በምዕተ ዓመት ቀድሞ አሳቢ የነበረው የቋራው ቴዎድሮስ ሊወለድ ሁለት ዓመት ሲቀረው ከ1818-1820 ባለው ጊዜ አባ አብርሃ በተባሉ ኢትዮጵያዊ ሊቅ የተተረጎመው የተሟላ መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ፊደላት በአማርኛ ቋንቋ ታተመ። ያስተረጎመው በካይሮ የፈረንሳይ ቆንሶል ነበር።”

“ቆንሶሉ ያንን ክቡር ትርጉም ለእንግሊዝ የባሕር ማዶ መጽሐፍ ቅዱስ ማገበር ሸጠው። የተባለው ድርጅት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ እያተመ መሸጥን ቀጠለ። ሁለተኛ ሥልጣኔ አገራቸው እንዲገባ ሌት ተቀን አሳቢና ዓላሚ የነበሩት ቴዎድሮስ ለአገሩ መሪነት በበቁበት ዕድሜ በሚሲዮናውያን አማካይነት የመጽሐፍ ቅዱስን በአማርኛ መታተም ስለተረዱ በብዛት ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባና በመነካሳትና በካህናት ላይቀር እንዲነበብ መፍቀድ ብቻ ሳይሆን አተጋግ።”

“አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው የሥልጣኔ እንቅፋት ለቁጥር የሚያታክትና እርሳቸውንም የሩቅ አሳቢ ቅርብ አዳሪ

በያደርጋቸውም በሕይወት እስካሉ ድረስ ያላለሙት በዓይነ ሕሊና ያልነደፉት ጅምር አልነበረም።”

“በተለይ ርእሰ ጉዳያችንን በሚመለከት በመቅደላ ላይ የከፈቱት የመጀመሪያ ቤተ መጻሕፍት በኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ ውስጥ ኢንፎርሜሽን ወይንም እውቀት አብሪ ዜና የማከማቸት፣ የመጠቀም ለትውልድ የማስለታተፍና በአንድ ሥፍራ የማማከልን ተግባራት በበኩርነት የመሠረቱ መሪ ያደርጋቸዋል።”

“ከዚህም በቀር ንጉሠ ነገሥቱ የጋራ መግባቢያ ቋንቋ የሌላቸው ሕዝቦች እንደባቢሎኑ ግንብ ሕዝቦች እየተናገሩ የማይግባቡ ሕዝቦች እንዳይሆኑ በማወቅ በዘመኑ ሊጻፍ የበቃውንና የሚጻፉበት ፊደላትም የነበሩትን አማርኛን የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ የጋራ መግባቢያና የሥነ ጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ እንዲጻፍ የሞከሩ ንጉሠ ነገሥት ናቸው።”

“አጤ ቴዎድሮስ አዋጅ አውጥተው አማርኛ የጽሑፍ ቋንቋ ይሁን ብለው ሳያስነግሩ ግዕዝን ተክቶ የሥራ ጽሑፍ ቋንቋ እንዲሆን ለማብቃት በማሰባቸው በጸሐፊ ትእዛዛቸው በደብተራ ዘንብ የተዘጋጀውን የራሳቸውን ታሪክ በአማርኛ እንዲጻፍ አደረጉ።”

“ቴዎድሮስ የአካባቢውን ግፊትና ተፅዕኖ በመቋቋም በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስና ሌሎችም መንፈሳዊ መጻሕፍት ኢትዮጵያ እንዲገቡና እንዲነበቡ ያደረጉትከ ለሕዝባቸው አንድ የሥልጣኔ ፍንጭ እንደሚያስገኝላቸው ስለተገነዘቡ ነበር። ይህንንም ግንዛቤያቸውን እ.ኤ.አ. በ1856 ዓም ማርቲን ፍላድ የተባለው ሚሲዮናዊ 300 የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ አምጧቶ ሲያስረክባቸው ከሰጡት መግለጫቸው እንረዳለን።”

“መጽሐፍ ቅዱስ የሰጡንና አሁን መንደሩ ባለመጽሐፍ ቅዱስ እንዲሆን ሲሉ ደስታቸውንና ባለውለታነታቸውን ገልጸዋል። ስለዚህም ቴዎድሮስ በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተዘጋጁ መጻሕፍት ወደአገራቸው እንዲገቡ የመግባቢያ የሥነ ጽሑፍና የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ ቋንቋ እንዲደረጅ አርአያ በመሆን እውቀት ተወራራሽ ባህልና ሥነ ጥበባት በአንድ” ይቀጥላል ሲሉ ጽፈዋል።

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1

እቴጌ ተዋበችና እቴጌ ጥሩወርቅ!

መጽሐፈ ምሳሌ ም፡12 ቁ፡4 “ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት” ይላል። ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት የተባለው ትክክል ነው። የአበው አነጋገር ደግሞ “የውጭ ቀጋ የባል አልጋ” አልያም ደግሞ የቤት አልጋ የውጭ ቀጋ” ይላሉ።

አንዳንድ ሴቶች ለተመልካች ክፉ ሲሆኑ ለባላቸው ደግሞ እጅግ መልካም ናቸው። ከተፈጥሮአቸው ባለቤታቸውን የሚያከብሩ ሴቶች ባለቤታቸው ሰነፍ ቢሆን እንኳን እየመከሩ ጀግና ያደርጉታል። የአበው አባባል “ሴት የላከው ጅብ አይፈራም” ይላሉ። ይህን የሚያደርጉ ሴቶች ልባዎች ናቸው። ልባም ሴቶች ባላቸውን ብቻም ሳይሆን ለአገራቸው ጥቅም የሚጥሩ ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስ ባለቤት እቴጌ ተዋበች አሊ ለባለቤታቸው መከራያና አለኝታ ነበሩ።

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 45 “ተዋበች ተመልክተው” መጥቶልኻል ታጠቅ የሚል ድምፅ አሰሙ። በዚህ ጊዜ አባ ታጠቅ ብለው ፎከሩና ወደሰልፋቸው አለፉ” ሲሉ ጽፈዋል። እቴጌ ተዋበች “ታጠቅ” ስላሉአቸው ልጅ ካላም “አባ ታጠቅ” በማለታቸው የአጤ ቴዎድሮስ የፈረሰ ስም ሆነ። በመጀመሪያ የሚፈክሩት “መደሳው” ካላ እያሉ ነበር እቴጌ ተዋበች በደጃዝማች ወንድ ይራድ የሚመራው ጦር ካጠገባቸው ደርሶ በማየታቸው “ታጠቅ” ስላሉ ፈረሳቸው ሁኖ ይጠሩበታል። እድለ መልካም ሴቶች ለባሉቻቸው ዘውድ ናቸው።

በኢትዮጵያ የሥነ መንግሥት ፖለቲካ አስተዳደር ከባሉቻቸውና ከልጆቻቸው ጋር ሁነው አገር የመሩና ያስተባበሩ ብዛት ያላቸው እናቶቻችን ነበሩ ዛሬም ባይበዙም ከባልንጀሮቻቸው ጋር ሁነው

ለአገር አንድነት የሚታገሉ አሉ። ለምሳሌ ዳኛ ብርቱካን ሜደቅሳን መጥቀስ ይቻላል።

ቀደም ሲል ከንግሥተ ነገሥታት ሳባ በሬት ጀምሮ የኢትዮጵያ ሴቶች አገር በመምራት ደረጃ ቁጥራቸው ብዙ ነበሩ። በ1013 ዓመተ ዓለም የነገሡት ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ከሐገ አበው መምህራን ሲነገር የመጣው “የዓለም መድኃኒት በኢየሩሳሌም ይወለዳል” ሲባል ይሰሙ ስለነበር ነጋድራስ ታምሪን 73 የንግድ መርከብ በላይ የነበረው ነጋዴ በቻይናና በህንድ ኑሮ በኢየሩሳሌም ሲመጣ የንጉሥ ሰሎሞንን ጥበብ በማየቱ ለንግሥተ ነገሥታት ሳባ ያበሰራል እርሳቸውም የዓለም መድኃኒት የተወለደ መሰሏቸው ወደ ኢየሩሳሌም በብዙ ንጉሦችና ንግሥቶች ታጅበው ሄዱ።

ብልህነታቸውም በእንቅስቃሴ ፈተኑት እርሱም የዓለም መድኃኒት አለመሆኑን ነገራቸው እርሳቸውም ሆኑ የአዘበ ንግሥት ሳሆዬ ከእርሱ አርገዘው ተመለሱ። ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ቀዳማዊ ምኒልክን ንግሥት ሳሆዬ ዛገን ወለዱ። በዚህ ምክንያት ኦሪት ወደ ኢትዮጵያ አንዲገባ ሆነ። እንዲሁም ከክርስቶስ ልደት በኋላ የንግሥት ሕንደኔ በጅሮንድ ባክስ ወይም ጃንደረባው ኢየሩሳሌም በሐዋርያው ፊልጶስ ተጠምቆ የመጣው የንብረት ሹም ነበር።

ኋላም ሐዋርያው ማቴዎስን አስተናግደው ክርስትና የተነሡት ንግሥት ሕንደኔም ሆኑ ሌሎችም ብዛት ያላቸው ጀግኖች አገር ለማስተዳደርና ሃይማኖት ለማስፋፋት ጥረት አድርገዋል። በ330 ዓም ላይ በኢትዮጵያ ክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት ሃይማኖት ሁኖ እንዲታወጅ ካደረጉት መካከል ልጆቻቸውን በመርዳት አብረው የቆሙት የአጤ አብርሃ ወአጽብሃ እናት እቴጌ ሶፍያ ናቸው።

ምንም እንኳን የክርስቲያኑን መዋቅር ይደምስሱ እንጂ ንግሥት ዮዲት ጌዴዎን አንዷ ጀግና ሲሆኑ በ1515 ዓም ጀምረው በኢትዮጵያ ሊፈነዳ ያለውን የሃይማኖት ጦርነት ለመቅጠት ከውጭ ኃይሎች ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት እስላም ሃይማኖት አማኝ ኋላ ክርስትና የተነሡት የሃዲያ ተወላጅ እቴጌ አሌኒ ናቸው።

አጤ ልብነ ድንግል በንገሠላልነት ሲንዘላዘሉ እናታቸው ብዙ ጥረት አድርገዋል። ኋላም ላይ አጤ ልብነ ድንግል ሲሞቱ ሚስታቸው

ትግሬዋ የመቀሌ ተወላጅ እቴጌ ሰብላ ወንጌል ልጃቸውን አጤ ገላውዴስን ለመርዳት የመጡትን ፖርቱጋሎች በማጠናከር ከፍተኛ ጀብድ የሠሩ ሲሆኑ በሌላው አንጻር የአጤ ግራኝ አህመድ ባለቤት እቴጌ ድል ወንበራ ጀግና ሴት ነበሩ።

በተለይም ራሱን ችሎ ስለ ሁለቱ እቴጌዎች ጥናት ቢደረግ በድርድር ወይም በፈረንጅ ቋንቋ በዲፕሎማሲ ተግባብተው ልጆቻቸውን እንዴት በእየጃቸው እንዳሰገቡ ያስመሰግናቸዋል። ለምሳሌ አጤ አህመድ ግራኝ የሚረኩትን ክርስቲያን ለዐረብ ባርያ ይሸጡ ስለነበር የአጤ ልብነ ድንግል ልጅ አቤቶ ሚናስ የኋላው አጤ ሚናስ፣ አቡዘቢብ ለባርነት ተሸጡ።

በአንጻሩ የአጤ ግራኝ አህመድ ልጅ ወገራ በአጤ ገላውዴዎስ እጅ ወደቁ። በዚህ ሰዓት ሁለቱ እቴጌዎች ተላልከው ልጆቻቸውን ተመላልሰዋል። በጎንደር ከተማ ራሱን ችሎ የሚጎበኝ ቀስቋም ቤተ ክርስቲያንን ያሠሩት እቴጌ ምንትዋብ የንጉሠ ነገሥት አጤ በካፋ ባለቤት ሲሆኑ ባላቸው ሲሞቱ ከልጃቸው ከአጤ ኢያሱ ጋር ሁነው የኢትዮጵያን መንግሥት ሲመሩ ቆይተዋል።

ኋላም ልጃቸው አጤ ኢያሱ በካፋ ሲሞቱ ከልጃቸው ልጅ ከአጤ ኢዮአስ ጋር ሁነው የአገር መምራቱን ተግባር ተረክበው ሲያስተዳድሩ ኑረዋል። በዚህ ወቅት የአጤ ኢዮአስ እናት እቴጌ ቤርሳቤህ “ዛሬስ የአገር የማስተዳደሩ ተግባር ለእርስዎ ሳይሆን ለእኔ ይገባል ብለው” አማታቸውን ከሥራው አስወግደው እርሳቸው ከወሎ አሮሞዎች ቤተሰቦቻቸው ብዙ ጦር አስመጥተው መንግሥት መምራት ጀምረው ነበር።

ምንም እንኳን የዘመነ መሳፍንቱ አስተዳደር ይሁን እንጂ የትንሹ ራስ አሊ እናት እቴጌ መነን ጀግና መሆናቸውን የሚያሳዩው ደጃዝማች ካሣን ለመግጠም ራሳቸው ጦር መርተው የሄዱ ናቸው። የልጃቸው ልጅ የአጤ ቴዎድሮስ ሚስት እቴጌ ተዋበች አሊም ለልጅ ካሣ አንድ የብልት ሥጋ አያታቸው እቴጌ መነን በመላካቸው በመሰላጩት ሲያነቃቁላቸው እንዲህ ብለው ነበር።

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 43 “የትግሉ ተካፋይ የሆነችውና የሚወዷት ሚስታቸው ወይዘሮ ተዋበች

በሁኔታው ከርሳቸው ይልቅ አጥብቃ ስለተቆጣች ልክ ካሣ ወደተኛበት ክፍል ገብታ ከአጠገባቸው ቆም ብላ እንዲህ እያለች ታነቃቃቸው ጀመር። ሲሆን መጥኑ ተግባራት በተቀበሉን ነበር? በቀርስ ድልብ ፍሪዳ ቀሚስ ለብሶ ሥጋው በመልክኛ ጠጁ በገንቦኛ በተላከልን ነበር? እንዴት እንደምን ብንናቅ ነው አንድ ብልት ሥጋ የተላከልን ከአለች በኋላ በተጨማሪ ጀግኖችን እወዳቸዋለሁ፣ አከብራቸውአለሁ ፣ፈሪዎችን ግን እንቃቸዋለሁ አብራክቸው ለመኖርም አልፈቅድም፣ የሚል ኃይለ ቃል ታሰማ ጀመር” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከካሣናቱ ጋር አታካሮ ከገቡ በኋላ ቀሳውስቱ እርሳቸውን ለመጣል ያልተቆጠበ ጥረት አደረጉ። ከሥልጣን ለመጣል ብቻ ሳይሆን አጤውን ለመግደል ሞክረዋል። ካሣናቱ አጤ ቴዎድሮስ ሥጋ ወደሙ ለመቀበል ሲቀርቡ መርዝ ጠቅቅለው ሲያቆርቧቸው ሲሉ ነቁባቸውና “በመጀመሪያ አንተ ቁረብና እኔን አቁርበኝ” ብለው ሲያፈጡበት ራሱ ቀምሶ ፍገም ብሏል።

አንድ ወዳጅ በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው “ስሜን አትጥቀስ ካሣናቱ በሕይወት እያለሁ ከነብረተሰቡ ጋር እንድኖር አያደርጉኝም። ታሪኩን ግን እየተረጎምኩኝ እነግርሃለሁ” ሲሉ ቃል አስገብተውኛል። እኔም ትክክለኛ ሰማቸውን አልገልጽም። እርሳቸው በዚህ ስም ተጠቀም ሲሉ በሰጡኝ ስም አሰግድ ድሌ እያልኩኝ እጽፋለሁ። እኔ የሰግሁትን ታሪክ ቁሶችን ፈርጌ ሳልጽፈው አልቀርም።

አቶ አሰግድ ድሌ በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው “አጤ ቴዎድሮስ ከካሣናቱ ጋር እየተካረሩ ስለመጡ እነሱም አልተገኘላቸውም። አጤው ከቦታ ቦታ ሲንከራተቱ ደብረታቦር ላይ ካሣናቱ እቴጌ ተዋበች ሲቆርቡ መርዝ አቅምሰዋቸው በዚሁ ምክንያት ታመው ሞቱ” ሲሉ ነግረውኛል። አጤ ቴዎድሮስ የአገራቸው ፍቅር እያንገበገባቸው ባለበት ወቅት ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች አሊ ነሐሴ 13 ቀን 1850 ግም ሞቱ። ከፍቅራቸው ብዛት የተነሣ አስከሬን ይዘው እስከ ጥቅምት 11 ቀን 1851 ግም አልቀበሩአቸውም ነበር። ሬሳ ተሸክመው አገር ለአገር ሸፍታ ለማደን ይዞሩ ነበር። መቅበራቸው አልቀረምና ከቀበሩ በኋላ ይህን ሲሉ አንጎራጎሩ።

“ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፤
መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤
እስኪ ጠይቁልኝ እርቃ ሳትሂድ፤
እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ” አለ።

አጤ ቴዎድሮስ ተበላጭተው ሲመጡ ቁጣቸውን አብርደው ለሚቀጥለው ቀን በሰላም ወደ ሥራቸው እንዲሂዱ ያደርጓቸው ነበር። መልካም ሴት ለባሏ ዘውድ ናት፤ የሚባለው ልክ እንደ እቴጌ ተዋበች ማለት ነው። ይህ አባባል ትክክለኛ መሆኑ አጤ ቴዎድሮስ ላይ የደረሰው ሁለት ዓይነት ጠባይን መመልከት ይቻላል። ምናልባት እቴጌ ተዋበች ኑረው ቢሆን ኑሮ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ጠቃሚ ተግባር ለኢትዮጵያ ይፈጽሙ ነበር። እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ የደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያም ልጅ ናቸው።

እቴጌ ጥሩወርቅ፤ በእድሜ ልጅ ቢሆኑም አባታቸውን ከእስር ቤት ለመጠየቅ ወደ አጤ ቴዎድሮስ መጥተው ተዋወቁ። አጤ ቴዎድሮስ፤ እቴጌ ጥሩወርቅን፤ ሲመለከቱአቸው ደስ ስላሉአቸው በቤተ ክርሥቲያን ሥርዓት በሥጋ ወደሙ አገቡአቸው። ታዲያ እቴጌ ጥሩወርቅ አጤ ቴዎድሮስን አያከብሩአቸውም ነበር። ከውጭ ውለው ሲገቡ እንኳን እንደ እቴጌ ተዋበች የሚበላና የሚጠጣ ማቅረቡ ቀርቶ ቀና ብለው አይመለከቱአቸውም ነበር። እቴጌ ጥሩወርቅ ዳዊት ደጋሚ በመሆናቸው አጤ ቴዎድሮስ ውለው ሲገቡ ዳዊታቸውን አንሥተው መድገም ይጀምራሉ። በዚህ ሰዓት አጤ ቴዎድሮስ ይበላጫሉ።

መጽሐፈ ምሳሌ ም/9 ቁ 13 “ሰነፍ ሴት ሁከተኛ ናት፤አሳብ የላትም እንዳችም አታውቅም” ይልና እንዲሁም ደግሞ 12 ቁ፥4 “አሳፋሪ ሴት ግን በአጥንቱ ውስጥ እንደ ቅንቅን ናት” ይልና ደግሞ 21 ቁ፥9 ከጠበኛ ሴት ጋር በአንድ ቤት ከመቀመጥ በውጭ በቤት ማዕዘን ላይ መቀመጥ ይሻላል” ይላል። ስለ እውነቱ ይህ ምዕራፍ ስለ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ብቻ ሳይሆን ዛሬ ድረስ በትዳር ላሉ ይህን መጽሐፍ ለሚያነቡ ሁሉ ራሳቸውን እንዲመረምሩ። ይህን ስል ወንዶች መጥፎዎች የለንም ለማለት ሳይሆን ባለቤታቸውን አክብረው የሚያስከብሩ ሴቶች ቁጥራቸው ትንሽ ይመስለኛል።

በጣም የሚገርመኝ ጉዳይ ቢኖር በዚህ በአሜሪካ አገር ብዙዎቻችን ትዳሩ አልወምርልን የሚለው እንደ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ተጨቃጫቂ ሴቶች በዝተው ሲሆን ይችላል። ችሎታቸው ትዕግሥትና ምክር ከበላበት ሌላው ቀርቶ ሲሰኛው ወንድ እንኳን ሳይቀር ሁሉን ነገር ጠብ እርግፍ አድርጎ በባለቤቱ ቁጥጥር ውስጥ ይገባል። ደግሞም እንደ ወንድ የዋህ ፍጡር የለም። ነገር ግን ጥንቁቅ ሴት ካልሆነች ሲገባ ሲወጣ ከጨቀጨቀችው ያልነበረውን ዓመል አውጥቶ ለእሱም ለቤተሰቡም ሰላም አይኖረውም።

ሻለቃ ግርማ ይልማ፤ ሐዋርያ ጋዜጣ ቅጽ 7 ቁ 11 ሰኔ 1994 ዓም ገጽ 17 “እቴጌ ተዋበች ከሞቱ በኋላ ሁለተኛው ጋብቻቸው የተዋጣለት አልነበረም” ሲሉ ጽፈዋል። እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ በጣም አስቸጋሪ ሴት ነበሩ። አንዳንድስ እንዲያውም ከካህናቱ ጋር ስለ ባለቤታቸው የሚያወጉ ነበሩ። በእርግጥ ማንኛውም ሰው ከሚቀርበው ጋር በቤቱም ሆነ በማንኛውም መወያየቱ ግልጥ ሲሆን እርሳቸው ግን አልፈው ተርፈው ከሰው ፊት እንኳን ሳይቀር ይገለፍጧቸው ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ኃሉን ለመያዝ ቀን ከሌት ሲለፉ ሰንብተው ይመጣሉ። በሌላ ጊዜ ደግሞ ጎንደር ወልቃይት ደጃዝማች ጥሰ ጎበዜን ለማደን ይሂዳሉ እንዲሁም ወሎ ደጃዝማች አሕመድ በሽርን ለማደን ይዘምታሉ ብሎም ትግራይ ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤልን አባረው ለመድፋት ይሂዳሉ። እንግሊዞች በንቀት ስላዩአቸው ከውጭ አገር መንግሥት ጋር ጠብ ገጥመዋል። ባለቤታቸው እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ከቤት ያሉ አንዴ የሆድ ሕመም ናቸው። በዚህ ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ብሶታቸውን ለማን ይነግሩታል። ጭንቅ ብሎአቸው እንቅልፍ አጥተው አድረው ጥዋቲ ሥራ ሲገቡ ጭንቅላታቸው ሰላም ስለሌላቸው ይጨክናሉ።

በውጭ ውላችሁ ርቧችሁ ምሳችሁን ለመብላት እየገሰገላችሁ ስትመጡ ከቤት በታች ካለው አቀበት ስትደርሱ አቀበቱን በማየት ትደክማላችሁ። ምክንያቱም ረኃብ ውሎባችሁ ደረሰን ብላችሁ ቤታችሁን በአሻጋር እየተመለከታችሁ አቀበት ሲያጋጥማችሁ ጉድ ነው። ይህ አባባል ውጭ አገር ያላችሁትን አይመለከትም። ምክንያቱም መኪና አለና ነው።

በገጠሪቱ ኢትዮጵያ አባባል ከውጭ ውላችሁ ተርባችሁ ከቤት ለመድረስ እየሮጣችሁ ስትመጡ ከጓሮ ስትደርሱ ትዝ የሚላችሁ ጭቅጭቅ ከሆነ ራባችሁ ትቶአችሁ ይሄዳል። አንጀታችሁ እጥፍ ብሎ ጭቅጭቅ ፈርታችሁ ጓሮ ለጓሮ ስትዞሩ ታመሻላችሁ። እውን እንዳይሆን ሕልም ያድርግላችሁ። ደግነቱ አሁን በምግብ ቤት በልቶ ለምኝታ ይመጣል። ይህ ደግሞ ያለው በከተማው እንጂ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ወንዶች ይህን እድል አያገኙትም።

አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው ይህ ዓይነት ችግር ነበር። እርሳቸው በእቴጌ ተዋበች የለመዱት ከቤት ሲገቡ ቀን የዋለበትን ጭቅጭቅ የሚረሱበት ደስታ እንጂ ሌላ ጭቅጭቅ የለባቸውም ነበር። እቴጌ ጥሩወርቅ ግን ካልተጨቃጨቁ ምግብ የማያቀርቡ ነበሩ።

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት የሚወዱአቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች ዓሊ ከሞቱ በኋላ እቴጌ ጥሩወርቅን ከአገቡ ወዲህ ነው። እኒህ እቴጌ ጥሩወርቅ ጠባያቸው አስቸጋሪና አናዳጅ ሆኑባቸው። እንኳን አሜሪካና አውሮፓ ኢትዮጵያ ያላችሁም ብትሆኑ ርእሰ ብሔር ከሊንተን ከወይዘሪት ሞኒካ ጋር መማገጣቸውን በተመለከተ በዓለም ጋዜጠኞችና ቀላጆች ተውኔት መጫወቻ ሁነው ነበር። በዚህ ወቅት ወይዘሮ ሔላሪ ከሊንተን ስለ ባለቤታቸው ምንም ዓይነት ቅይምታ ሳያሳዩ ቀርተዋል። በዚህ ምክንያት ርእሰ ብሔሩን የሚጠሉ ሰዎች ያሉ ቢሉም ከሥልጣናቸው ሳይወርዱ ቀናቸውን ጨርሰው ለቀዋል።

በዚህ ወቅት ባለቤታቸው ከሕዝብ መገናኛውና ከሪፖፕሊካኑ ጋር ቁመው ቢሆን ኑሮ ርእሰ ብሔሩ የቀራቸውን ዓመት አይጨርሱም ነበር። ይህ ሁሉ የሚሆነው ወይዘሮ ሔላሪ ወይም (ፈርስት ሴዲ) አስተዋይ በመሆናቸው ነው። አንባቢያን ልብ በሉ በተለይ ትዳር ያላችሁ ሁሉ ከሥራ ውላችሁ ከቤት ስትገቡ በትዳራችሁ ውስጥ ያለው መልካም ገጽታ ከሆነ እናንተም ቀን ተበላጭታችሁ ብትውሉ እንኳን ከቤት ስትገቡ የሚጠብቃችሁ ጉምጉምታ የዓይን ግልምጫ ከሆነ እንቅልፍ ሳትተኙ ታድሩና ጧዋት ሥራ ስትገቡ ምን ዓይነት ስሜት እንዳላችሁ በራሳችሁ ታዘቡ። ወደ ገጠሪቱ ኢትዮጵያ የአበው ንግግር ልውሰዳችሁና “ከቤቱ በታች አቀበት ያለበት ሰውና ተጨቃጫቂ ሚስት ያለው ሰው አንድ ናቸው” ይላሉ።

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት!

“ይሉኛል ይሉኛል ጨካኝ ሀሳቤን ሳያውቁ ምክራን ሳይሰሙኝ” ይሉ ነበር። አጤ ቴዎድሮስ በገና ሲደረድሩ።

አጤ ቴዎድሮስ ከመጨከናቸው በፊት የምሕረት አዋጅ ያወጣሉ። ከዚያም ምሕረት ማድረጋቸውን ያስነግራሉ። የተናቀውንና የተጠላውን ሥራ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሁነው ይሠራሉ። ደግሞ መጥረቢያ ይዘው መንገድ ሲሠሩ ይውላሉ።

የወጣውን አዋጅ ቅድሚያ ራሳቸው ተግባራዊ ያደርጋሉ። ከዚያም ወታደሩና የመንግሥት ሠራተኛው ተግባራዊ እንዲያደርግ ያላሉ። ለምሳሌ ቁባቶቻቸውን ትተው ከእቴጌ ተዋበች ጋር በሥጋ ወደሙ እንደተወሰኑት ዓይነት ማንኛውንም ራሳቸው ቅድሚያ ያደርጋሉ። ሌላው ቀርቶ መንገድ ሥራ ሳይቀር እርሳቸው ተሰልፈው ሠርተዋል።

ኢትዮጵያና ዕድገት የተባለው መጽሐፍ ገጽ 120 “የብረታ ብረት ሥራ፣የእጅ መያ ሁሉ በኢትዮጵያ ልምድ አንደነውር ይቆጠር ስለነበር ቴዎድሮስ ያንን መጥፎ ልምድ ሰብረው እራሳቸው እንደ አንድ ወዛደር ደማና መደሻ ይዘው ሙሉ ቀን ከሕዝቡ ጋር በመቆፈርና በመቀጠቀጥ የመጀመሪያውን ዘመናዊ መንገድ በኢትዮጵያ ያሠሩ እሳቸው ናቸው።”

“ከዚያ በፊት በኢትዮጵያ የመንገድ ሥራ አልተለመደም ነበር በማለት አገር ኅብኚ የነበሩት አቶ ኤሜል ዮንቮ የተሰኙት ፈረንሳዊ ሲመሰክሩ የቴዎድሮስ እስረኛ የነበሩት ዶ/ር (አቶ) ሂንሪ ደግሞ ቴዎድሮስ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሆነው ጀንበር ወጥታ እስከትጠልቅ ድረስ ድንጋይ በመሸከም መሬት በመደልደል ይሠሩ ስለነበሩ ሕዝቡም ምግብና መጠጥ ሳያምረው ሙሉ ቀን ሲሠራ ይውል ነበር

“በለው ጽፈዋል” ሲሉ ኮሎኔል አስራት ቦጋለ ጽፈዋል። ይህን ተግባር እርሳቸው ሲፈጽሙ መሳፍንትና ካህናት ሕዝቡን አስተባብረው ተግባራቸውን ሲያጥላሉት አጤ ቴዎድሮስ ተበላጩ።

አንባብያን እንድትረዱልኝ የምፈልገው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስን ከወቀሳ ለማዳን ብዬ አይደለም ይህን እያልኩኝ የምጽፈው። ደግሞም አንድን ሰው የምንተቸው በወቅቱና በዘመኑ ሥርዓት ተመሥርተን መሆን ይኖርበታል። ይህ ከሆነ አጤ ቴዎድሮስ ያን ያህል ያንገበገባቸው ምክንያት አገራቸው ኢትዮጵያ ከነበራት ታላቅነት ወርዳ በማየታቸው ምክንያት አስቆጭቷቸው ነው።

ደግሞም የእርሳቸውን ቁጭትና ብስጭት ከተወሰኑ ባልንጀሮቻቸው በቀር የተረዳላቸው ባለማግኘታቸው ተሰምቷቸዋል። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን ታሪክ በማወቃቸው ምክንያት የአገራቱን አንድነት ለመታደግ ጥረት ሲያደርጉ የቀረቧቸው የተወሰኑ ናቸው።

- 1ኛ የቤተ ክህነቱ ሰዎች ከአፍራሽ ጋር አብረው በመቆማቸው።
- 2ኛ ያወጡትን ሕግ በሥራ ላይ ለማዋል ሲሉ።
- 3ኛ መኳንንቶች የእርሳቸውን ዓላማ ባለመቀበላቸው።
- 4ኛ የውጭ ኃይሎች ኢትዮጵያን በመናቃቸው።
- 5ኛ ከአገራቸው ውስጥ የሚሠራ የጦር መሣሪያ ባለመኖሩ።
- 6ኛ የአገራቸውን ታሪክ እርሳቸው ብቻ አውቀው በመገኘታቸው።
- 7ኛ መካሪና ረዳት ባለቤታቸው ስለሞቱባቸው።
- 8ኛ ወታደሩ እየከዳ በማስቸገሩ
- 9ኛ ዓላማቸው በመጨናገፉ።
- 10ኛ አርሶ አደሩ በወሬኛ የቤተ ክህነት ሰዎች ሴራ በመስማማቱ።
- 11ኛ 2ኛ ባለቤታቸው ሰላም ስለነሷቸው።
- 12ኛ መሳፍንቶች አገር እየሸጡባቸው፡ ሌላም ሌላ... ችግሮች ነበሩ።

አጤ ቴዎድሮስ አገር ለማበልጸግ ከዚህ በላይ በተጠቀሰው ዓላማን ከገቡ ለማድረስ ታጥቀዉ ሲነሡ የተባበራቸው በጣም ትንሽ ሰው ነር ማለት ይቻላል። በወታደር በኩል ፈታውራሪ ገብርዬና በሃይማኖት አባቶች በኩል መምህር አካለ ወልድና ሸህ ሁሴን ጅብሪል ሌሎችም ተባባሪ ቢሆኑም ይህ የበስማም ቴስ ተብትቦ ተብትቦ ከመኳንንቱ ጋር አብሮ ተባብሮ ተነሣባቸው።

በዚህም ምክንያት የተጀመረው የልማትና የብልጽግና ጅመራ ጨንገፎ ቀረ። ለአጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ መሠረቱ የመሳፍንቱና የካህናቱ አድመኝነት በዋናነት የሚጠቀስ ጉዳይ ነው። አጤ ቴዎድሮስ አስቀድመው ከመንገሣቸው በፊት ሆነ ከነገሡ በኋላ “ተወኝ ሸፍታ? ተወኝ ቀማኛ? ግብ” እያሉ አውጀው ነበር። ነገር ግን ሰሚ አልነበራቸውም እንኳን የወጣውን አዋጅ ሊያከብሩ ቀርቶ እንዲያውም ውንብድናው ባሰባቸው።

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 26 “የገንዘብን መምጣት በሰማ ጊዜ አገው ተዋግቶ ዋግሹም ገብረ መድኅንን ቢትወደድ ብሩን አባ ጫጎን ከነባርያቸው ያዙዋቸው። ንጉሡ ገና ሳይደርሱ ብዙ ሰው ተያዘ ንጉሥ ቴዎድሮስ ስንቱን መኳንንት አሰረው ስለ መድኃኔዓለም ብለው ማሩት” ሲሉ ጽፈዋል።

Reidulfk.Molvaer Black Lions page 151 modern spirit of nationalism was created by Tewodros, አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ዘመናዊ ለማድረግ ታጥቀው የተነሡ ነበሩ። ታዲያ ምን ያደርጋል ተባባሪ በማጣታቸው ሳይሳካ ሲቀር ብስጭቱና የአገር ፍቅር ብቻቸውን ሲያቃጥላቸው ያድርገና ጥዋት የከዳቸውን ሲያገኙት ጨክኑበት።

ሌላው ቀርቶ በሃይማኖት ሳይቀር ቀይረዋል እያሉ መነካታቱ የሚቸው ጀመር። አምቶም አልቀረም ከፊታቸው ቀርበው ሳይማኖታቸውን መቀየራቸውን ደፍረው ነገሯቸው። ታዲያ አጤ ቴዎድሮስን ያህል ሃይማኖቱን የሚያከብር “ሃይማኖትህን ቀይርሃል” ተብሎ ሲነገረው እንዴት አይበላጭና አይጨክን።

አለቃ ወልደ ማርያም የቴዎድሮስ መጣጥፍ ገጽ 48 “አባ ገብረ ሚካኤል የትግሬ ሰው ከካህናቱ ጋራ ነበሩና ጃንሆይ በእስክንድርያ ሃይማኖት ይጽኑልን አሉ። ንጉሡም ከእስክንድርያ ሌላ የማንን ይገራለሁ ቢሉ የፈረንጅ ሃይማኖት ይዘዋል ይሉናል አሉም” ይሉና ገጽ 50 “ከዚህ በኋላ ካህናቱ ሲፈርዱ ንጉሥን ያማ ይቀጣ ባሉ ጊዜ አባ ገብረ ሚካኤል የፈረንጅን ሃይማኖት ይዘዋል ብለው ተናግረዋልና ከንጉሡ ግራሬው የሚል ቃል ሲወጣ ዙሪያውን ቁዋ የነበረው ወታደር የአንገት ማተብ ሳይቀር ተገፈው ራስ በሠውርን የመቅደላ ጠባቂ ነበሩና አስጠርተው ይህን መነኩሴ አስረህ አኑረው

ራብ ይግደለው ሲሉ ተቀብለው አስረው መቅደላ ገቡ በማግሥቱ ዓርብ አምጡ ብለው መነኩሴውን ፈትተው ሰደዱ” ሲሉ ጽፈዋል። የዚህ ዓይነት አሚኪላ ሞለቶባቸው ነው የጨከኑት።

ኢትዮጵያ ዕድህ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 121 “ጥረታቸው ሁሉ ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ ያልሆነበርን ምክንያት አንድ አቶ ቴዎድሮስን ዋልድ ማዩር የተሰኘ የሱዊስ ተወላጅ ሚሲዮናዊ ባቀረቡት ገለጻ ፣ ቴዎድሮስ እንደገለጹት ይሉና የሥራ ንደኞቻቸው ያልሰለጠኑ ያልተማሩ ደደቦች እንደ አሁን የታወሩ ስለሆኑ ችሎታ ያላቸው የውጭ አገር የእደጥበብ ባለሙያዎች እንዲላኩላቸው ለአውሮፓ መንግሥታት ጥያቄ አቅርበው ነበር ብለዋል። ጥያቄያቸው መልስ ባለማግኘቱ ተቆጥተው በውጭ አገር ዜጎች ላይ የወሰዱት እርምጃ የውጭ ፖለቲካቸውን አበላሽባቸው።”

“እሳቸውም ፈረንጆቹን እንዲጠሉ ካደረጋቸው ነገር አንዱ አቶ እስተርን የተባለ እንግሊዛዊ ሚሲዮናዊ በአውሮፓ አቆጣጠር በ1862 ዓም ሎንደን ባሳተመው መጽሐፍ ቴዎድሮስን በማናናቅ የቴዎድሮስ እናት መንገድ ላይ ተቀምጣ ኮሶ ትሸጥ ስለነበር የቴዎድሮስን ስሙ ልጅ ኮሶ ነበረ። ልጅ ኮሶ ማለትም ትል የሚያጠፋ መድኅኒት ማለት ነው ብሎ ስጻፈ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሶ በመግባቱ አቶ እስተርን ተይዞ ከተገረፈ በኋላ የሞት ፍርድ ተፈርዶበት ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 3

አጤ ቴዎድሮስ ሕግ በጣሱት ላይ ጨክነዋል!

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ባሳተመው ገጽ 26 “በግንቦት ገረገራ ላይ የግሹም ገብረመድኅን ቢትወደድ ብሩ አባጫን ተጎጃም ተያዙ። ደግሞ እሰኔ ደረሰን ጎለም ወልደሚካኤልን ማሩ ሰሎሞንን ደግሞ 4 ሰዎች እነዚህን ዘጠኝ ረጅም ግራር ከሚባለው ሰቀሉ-አዋቸው እጅ እግራቸውን ቆርጠው በፍትሐ ነገሥት በፍርድ የግሹም ገብረመድኅን ንጉሠ ክራስ አሊ በተሞጉ ጊዜ ቆሰለው ነበር። ክራስ ጋር ሁነው ሳሉ ንጉሥም አይዘዙ ብለው መቶ ነፍጥ ሰጥተው አገራቸውን አገውን ሹመው ሰደዋቸው ከሸዋ በተመለሱ ጊዜ ነው

አገራቸውን የሰደዱአቸው ከዚያ ከዱ። እግዚአብሔርም ከዳታቸውን አይቶ ከንጉሡ እጅ ጣላቸው ከረጅም ግራር ሰቀሉአቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች የግሹም ገብረ መድኅን ማለት የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ አባት ናቸው። ቅድሚያ ክራስ አሊ ጋር ሁነው አጤ ቴዎድሮስን ወግተው ቆሰለው ተማርከው ነበር። ከዚያም ግህታቸው ተፈቅዶላቸው ተሸልመው ከተመለሱ በኋላ ሸፈቱና ሲማረኩ ተገደሉ። ከፍ ብሎ በተጠቀሰው መጽሐፍ በተለያዩ ገጾች ላይ ገና ደጃዝማች ሳሉ ጀምሮ ቃል ያፈረሰውንና የወጣውን አዋጅ የጣሰውን መግደላቸውን እየደጋገሙ ጽፈዋል።

ስማቸው ያልታወቀ የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ደራሲ በ55 ገጽ መጣጥፋቸው ውስጥ ገጽ 14-15-25-ማወጃቸውን ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ አዋጅ ማወጃቸውንና እርሳቸው ቃል ለመጠበቅ ሲሞክሩ ሕዝቡ ሊሰማ ቀርቶ እንዲያውም ለሌብነት ተደራጅቶ መጣ። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያ አንድነት ምልክት የሆነውን ዘውድ ጭነው አንዲት ኢትዮጵያ አንድ አመራር ብለው ገበሬ በግብርናው ነጋዴም በንግዱ፣ሁሉም እንደ ችሎታው በየሞያው ተሰማርቶ በሰላም ይኑር ብለው አወጁ። በዘመነ መሳፍንት ሥር የሰደደው ሌብነት ሞያ ሆኗልና እንዲያውም ሌቦች ተሰባስበው መጥተው ጃንሆይ ሁሉም በየሞያው ሠርቶ ይኑር ካሉ የኛ ሞያ ሌብነት ነውና ይፍቀዱልን ብለው አመለከቱ።

አጤ ቴዎድሮስ በኋላ የሚያደርጉትን እናንተማ ለግል አሸከርነት የምትጠቅሙኝ ናችሁ እናንተ ብቻ አትበቁም ሂዱና እንደናንተ የመሰሉትን ሰብስባችሁ ተመልሳችሁ ኑ። ግን በሌብነት ሞያ ያላስመሰከረ ከሆነ ይዛችሁ እንዳትመጡ ብለው መለሷቸው። ሌቦቹ መሰሉቻቸውን ሰብስበው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀርበው ይኸው መጥተናል ሚዳውን ሞልተውታል ብለው አመለከቱ። አጤ ቴዎድሮስም በል ፍጅልኝ ብለው አስፈጁቸው። አቶ ገራማ ታፈረ ጥፋቱ የሕዝብ ነው ብለዋል።

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 169 “በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን መንግሥት የተፈጸመው የወንጀለኞች ቅጣት ሲመዘዘን ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር የአፈጻጸሙ ዝርዝር ሁኔታ

ያስረዳል። በታሪኩ አቀራረብ እንደተገለጸው እገሌ የአካል ቅጣት ተፈጸመበት ወይም ታሠረ፣ተገረፈ ሲባል ከኃጢአት ንጹሕ ነበርኩ ወይም ጥፋት ሳይገኝብኝ ነው የተቀጣሁ ከኃጢአት ንጹሕ ነኝ ሲል እንደ ጸላጤ እጁን የታጠበ አይታይበትም ብቻ የተቀጡት አማካኝ ጥፋታቸውን እምነው ምሕረት ጠያቂዎች ሁነው ተገኝተዋል። እንግዲህ ከዚህ ላይ ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር ማመዛዘንና መመራመር የሕሊና ዳኝነት አስፈልጎታል” ይሉና።

170 “አጤ ቴዎድሮስ ከእያንዳንዱ የኢትዮጵያ ዜጋ ላይ የሚፈልጉት ገጽ በረከት ታማኝነትንና ተገኝነትን ብቻ እንጅ በሌላው በኩል መብቱ ተጠብቆለት ሀብቱ ተጠብቆ የኑሮ ደረጃውን በሥራ ኃይል አያጠነክረ ወደ አዲስ ሕይወት እንዲመራላቸው በበለጠ ይመኛለት እንደነበር የተጀመረው የሥራ ውጥንና ንድፍ ምስክርነቱን አሳይቷል” ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ ከፍ ብሎ የተነበበው ጥቅስ የሚያመለክተው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ የገደሉት በፍርድ ነው እያሉ ነው። የእኔ እምነት ሕዝቡ ለብዙ ዘመናት ሕግ አልባ የሽፍቶች ኃይል በዝቶ በመኖሩ የእርሳቸውን ሕግ ሊያከብርላቸው ባለመቻሉና ሌላው ደግሞ የካህናቱ ቀስቃሽነት በሕዝቡ መሀል ገብቶ አጣልቷቸዋል።

አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 243 “ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ ዘመን መሳፍንትን በማስወገድ የባርያ አገዛዝን ሲሸሩ፣የካህናትን ቁጥር ሲወስኑ መሬት የመንግሥት ነው ብለው በዚያ ባለጉልተኛ በሰፊነት ዘመን ማወጃቸው የሚያስመሰግን ሲሆን ከአካባቢው የተነሣባቸው ተቃውሞ በጎ ሐሣባቸውን ከፍጻሜ ለማድረስ አሳስቻላቸውም። ስለዚህ ሐሣባቸውን አልቀበልም ባለው ወገን ላይ ቁርጠኛ እርምጃ ለመውሰድ አስገድዷቸዋል” ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ሰውን እንደከብት ይሸጥ የነበረ ምድረ መኳንንትና ካህናት ጥቅማቸው በመነካቱ ምክንያት በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ተነሡ። እርሳቸውም ተደጋግሞ እንደተገለጸው ያወጡትን አዋጅ ለመተግበር ስለፈለጉ ሕጉን የጣሉትን ፍትሐ ነገሥት እየተነበበ በጥፋታቸው ቅጣታቸውን ተቀብለዋል።

አታኸልቲ ሐጎስ ሐቅ ሐቁን ለሕፃናት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 115 “ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ የሚቀርቡት መላምቶች በሙሉ መሠረት የሌላቸው ምክንያቶች ናቸው። ይህ ሁሉ መላምት መምጣትና እንደ ምክንያት መመርመር የሚችለው አጤ ቴዎድሮስ ከመጀመሪያው አነሣሣቸው በርጎራጌአቸው የሚታወቁ ቢሆኑ እንደ ምክንያት ሊቀርብ ይችላል ነበር። ጭካኔ የጀመሩት የሆነ የሚያስጨክን ገጥሞአቸው ከዛ በሁዋላ የተዳበላቸው ሳይሆን አንድ ብለው ሽፍትነት ሲጀምሩ ጨካኝነታቸው ጎልቶ ይታይ ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

አዎ ልክ ነው አጤ ቴዎድሮስ ጨካኝነቱ ብዙ ሰው ገድለዋል። እጅ እግሩን ቆርጠዋል! ብዙም ሰው ቤት ውስጥ ዘግተው በእሳት አቃጥለዋል። እኔ አጤ ቴዎድሮስ መጨከናቸውን ደብቄ አላውቅም። ነገር ግን ብዙ ኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስ ጨካኝ ናቸው ይላሉ እንጂ የጨካኝነትን ምክንያት ዘርዘረው አያቀርቡም።

አጤ ቴዎድሮስ ለምን ሰውን እጅና እግሩን ቆረጡ? ለምን ቤት ዘግተው በእሳት አቃጠሉ? ለምን ጨካኝ ብሎ የሚጠይቅ የለም ማለት ይቻላል። ብዙ ሰዎች ሲጽፉ እያለሁ መልካም ተግባራቸውን ሳይገልጡ የሚያተኩሩ ከተገደሉት ላይ ነው።

አንዳንድ ግለሰቦች አንድን መንግሥት ሲጠሉት የሠራውን ሁሉ ይክዳሉ። ይህ ሊሆን አይችልም በአጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ሥልጣን የነበራቸው ግለሰብ ከ200 ገጽ በላይ ክፋታቸውን ሲዘረዝሩ መልካም ሥራቸው 2 ገጽ ብቻ ሁኖ ሳነበው ገረመኝ። ይህን ታሪክ ለመለወጥ የታሪክ ትክክለኝነትን የሚመረምር አብዮት መነሣት ያለበት ይመስለኛል። የአንድን ግለሰብ ታሪክ በታሪክነቱ መልካም ተግባሩ በመልካምነቱ መጥፎው ተግባሩ በመጥፎውነቱ እውነቱን ይዞ ከተቀመጠ ጥሩ ይሆናል። የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ በ2 ተከፍሎ ይጻፋል።

1ኛ መልካም ተግባራቸውን ደብቆ መጥፎ ተግባራቸውን አብዝቶ የሚጽፈው ኃይል አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት ላሉ ጀምሮ ያለ ሲሆን ዛሬ ያንን በመያዝ ትውልዱን ለማሳሳት ጥረት እየተደረገ ነው።

2ኛው ትክክለኛውን ታሪክ የሚገመግሙ መጥፎ ተግባራቸውን መጥፎ ብሎ መልካም ተግባራቸውን መልካም ብሎ እውነቱን መጻፍ ነው። በእኔ እምነት አጤ ቴዎድሮስ ለአገር አንድነት ሲሉ ጨክነዋል እዎ ሰው ገድለዋል! ነገር ግን የተገደሉት ሰዎች በምን ምክንያት ነው። እኔ ካነበብኳቸው የተለያዩ መጽሐፍትና መጣጥፍ በአፍም ከሚነገረው ታሪክ በመነሣት አጤ ቴዎድሮስ ከበርሃ ዘመን ጀምረው የሚከፈቸውን ሲገድሉና እጅ እግሩን ሲቆርጡ መቆየታቸው አይዘነጋም።

ይህን ማድረጋቸው ትክክል ናቸው ለማለት ሳይሆን ከላይ የተዘረዘሩትን አገር ለመገንባት ያወጡትን እቅድ ከውጭ ኃይሎች ጋር አገር ውስጥ ከነበሩ መኳንንት መሳፍንት ሸፍቶች ጋር ተመሳሳይነት የወጡትን ምሕረት አድርገውላቸው ከተለቀቁ በኋላ 2ኛ ሲያዙ ተገለጻል። ለምሳሌ በጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ሲያሳድዱ ሳለ የተማረኩት ምሕረት ተደርጎላቸው ተለቀው ነበር ነገር ግን በሌላ ጊዜ ሲያዙ ራሳቸው ሞት ይገባናል ብለው በመናገራቸው ተገደሉ።

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25 “ወደ ተልባ ውሃ ባቀኑ ጊዜ ተባራሪው ሸፍታ ሲዋጋ ተያዘ። ቀድሞ ከማሩዋቸው 20 የሚሆኑ ተያዙ። ምራያችሁ ወጋችሁኝ (በኋላቸው) ባሏቸው ጊዜ ሞት ይገባናል ብለው ፈረዱ። አስደበደቡዋቸው ሞቱ” ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ወቅት የዐይን ምስክሩ ያዩትን ጽፈዋል። እንዲሁም በወሎ አንዴ ከደጃዝማች በሽር ጋር ሁነው የወጓቸውን ማረኩና ምሕረት አድርገው ለቀቋቸው። በሌላው ቀን እነዚያ ምሕረት የተደረገላቸው በመያዛቸው እጅ እግራቸውን ተቆረጡ።

አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 173-174 “ አንኮበር ላይ (ጎረቤላ) ከአፋፋ ሆነው ለዚህ ንጉሥ ለቴዎድሮስ ዕንጨት የሰበረ ውሃ የቀዳ ሣር ያጨደ የተከተለውም ውጉዝ ይሁን። ይህ ቃል የአቡነ ሰላማና የዕጩ ወልደ ማርያም ነው እያሉ ገዙቱ። በዚህ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሠንጋ ታርዶ ግብር ሊበላ ሲል ግማሹ ወደ ግብር ተጠርቶ የቀረው ቀለብ እንዲያመጣ ወደ ሐራምቦ ሂድ የተባለ ጊዜ እግዙአ! እግዙአ! እያለ በመጭሀ እምቢታውን ሲያሰማ ቴዎድሮስ ወደ ጫፍ ወርደው ጠበንጃና ጦራቸውን እንደያዙ ከፈረሳቸው ላይ ወጥተው።”

“የኔ የሆንክ ብለው ታማኝንና ታዛዥን ከለዩ በኋላ በቁጣና በብስጭት ከሠራዊታቸው ውስጥ በጠበንጃ ሰደፍ የሙቱት ጦር ወርውረው ጠበንጃ ተኩሰው የሳቱት እንዳለና በዚህም የትርምስ ጊዜ ግማሹ ሲመታ የቀረውም ሲሸሸ በመካከሉ አቡነ ሰላማና ዕጩ ወልደ ማርያም እንደ ገላገሉ ከዚያም ንጉሡ እንደ ተበሳጩ ወደ ቶራ መስክ መውጣታቸውን ያመለክታል።”

“እነዚህን በጳጳሱና በዕጩ ስም ሲገዙቱ የነበሩት ወይም በዚህ የግዝት ዐድማ የተገኙት ንጉሡ ቶራ መስክ ከወጡ በኋላ በሰላይ ተይዘው ቀርበው በአደባባይ የተፈረደባቸውን ዐርባ ስምንቱን ሰዎች በጥይትና በጎራዴ እያሰሙቱ አስገደሉአቸው” ሲሉ ጽፈዋል። በአቡነ ሰላማ እና በዕጩ ስም ውግዘት ያደረጉት ካህናት ወታደር መሰለው ከተቀላቀሉ በኋላ ነው። በዚህ ምክንያት ውግዘቱን የፈራው ሕዝብ እነሱን ተከትሎ በመንቀሳቀሱ 48 ሰዎች ተገለጻል። በዚህ ጊዜ። “አጤ ቴዎድሮስ እጅግ ተዋረዱ የሸዋን መኳንንት እጅ ነሥተው ሔዱ”

በማለት ተገጥሟል። ዛሬ ድረስ በተለይም በአንዳንድ አካባቢ ይህ ግጥም ተደጋግሞ ሲገጠም ይሰማል። አጤ ቴዎድሮስ ያወጡትን ሕግ ባልጠበቁት ላይ መጨከናቸው አይዘነጋም። አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሰው ገድለዋል። ብዙም ሰው ቤት ዘግተው በሣት አቃጥለዋል። ብዙም ሰው እጅና እግር እየተቆረጠ ተጥሏል።

በዚህ ምንም ጥያቄ የለውም። የምለው አጤው ለምን ገደለ? ሲባል ቅድሚያ የምሕረት አዋጅ ካወጁ በኋላ ሲሆን ሌላው ደግሞ ከጦርነት መካከል ተማርከው የተለቀቁ ሁለተኛ ሲያዙ የተገደሉ መሆናቸው በብዛት የተመዘገበ ሲሆን ጎንደርን ከደብተራው ጋር ተጣልተው ሕዝቡ በማሸገጉ ከተማውን ማቃጠላቸውና የጎንደርን ቤተ ክርስቲያን ደወል ሰብስበው መድፍ ሊያሠሩበት መውሰዳቸው አይዘነጋም።

የአጤ ቴዎድሮስን መግደል ትክክል መሆኑን አቶ ገሪማ ታፈረ በሕግ የሆነ መሆኑን ቅጣቱ በአግባብ የተፈጸመ ነው። በሚል የጻፉትን ጥቅስ ከምዕድ እንዳለ ሙሉውን በአባሪነት ባስቀምጠው መልካም ይሆናል። ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሃ የቋራው አንበሳ ገጽ 168-171 አባፊ ቁጥር 2 ይመልከቱ።

ምዕራፍ 4

የአጤ ቴዎድሮስ የማይዛባ ፍርድ

ደብተራ ዘንብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25 “በየካቲት ከጋይንት ተሠሪ አግብተው ሳለ ወታደር ባላገሩን ገደለው የሞተበት ሰው ከንጉሡ መጥቶ ጮኸ። ንጉሥ ቴዎድሮስ ወታደሩን ሁላ አፍርሳታ አውጣ አሉት። ወታደርም አልገደልንም አላየንም ብሎ በተገዘተ ጊዜ ለንጉሥ ቴዎድሮስ ይህ ነገር ጭንቅ ሆነ። አስበውም ጓላ እንዲህ አለ፤ ወታደር ብላ ባላገር፤ ያልሁ እኔ ነኝና ደመኛህ እኔን ግደል ባሉት ጊዜ ባለደሙም እኔ ንጉሥ መግደል አልችልም አለ። ንጉሡም ብዙ ብር ሰጥተው ሰደዱት” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 “የድሃ ገበሬዎችን አቤቱታ እራሳቸው ይሰማሉ፤ ጉበ መቀበልና መስጠት ከልክለዋል” ይሉና። ቋንቋቸው ግልጽ፤ ማመናታት የሚባል ነገር የማያውቁ አማካሪና አማላጅ የማይቀበሉ” ናቸው ሲሉ ቆንስል ፕላውዲን ለአገራቸው መንግሥት ጽፈው ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ትክክለኛ ፍርድ ፈርደው ነበር ብዬ ከመጻፈ በፊት ብዙ የኢትዮጵያ ነገሥታት አስደናቂ ፍርድ ፈርደው ነበር። ከዚያ በፊት ግን አስቸጋሪ ፍርድ አጋጥሞት በብልሃት የተወጣው የእስራኤል ንጉሥ ሰሎሞን ነበር። ያም አንዷ ይህ ልጅ የኔ ነው ብላ ከሰሰች። ወላጅ እናቱም ልጁ የኔ ነው ብላ ትቀርባለች ንጉሥ ሰሎሞን ይቸገራል።

በዚህ ወቅት ሰሎሞን ለፈርድ ነኝ ሲል ከሳሽና ተከላሽ ፍረድ አሉት። ንጉሥ ሰሎሞን “ልጁ ይገደልና ለሁለት ይከፈል” አለ። ወላጅ እናቱ “አልፈልግም ልጄን ትውሰደው አለች። ልጇ ያልሆነው ሴት ደግሞ ይከፈልና ድርሻዬን ለውሰድ አለች። በዚህ ወቅት ንጉሥ ሰሎሞን ልጄን ትውሰደው ያለችው ትክክለኛ እናት መሆንንም በመረዳት ለእርሷ ይሰጥ በማለት ፈረደላት። እንደዚህ አይነት ብዛት ያላቸው ፍርዶች በኢትዮጵያውያን ነገሥታት ዘንድ ተፈርደዋል።

በአጤ ፋሲል ዘመን ክርስቲያንና እስላም ተካሰው ከመጡ ፍርዱን የሚያዩ ራሳቸው አጤው ብቻ ነበሩ። በዚህ ወቅት እስላም ነጋዴ ክርስቲያን ቀጥሮ ሲያስነግድ ክርስቲያኑ በአላፊነት የተሰጠውን ንብረት ተዘረፍኩ ብሎ ይደብቀዋል። እስላሙ ንብረቱ እንዳልተዘረፈ ሰላወቀ በሕግ ለመጠየቅ ይነሣል። አጤው ሁኔታውን ካዳመጡ በኋላ ከሳሽና ተከላሽ እርሳቸው በሚያዘጋጁላቸው ቤት እንዲያድሩ ወሰኑና ጧዋት ፍርዱን እንደሚፈርዱ ተናግረው ችሎቱን ዘጉ። ከሳሽና ተከላሽ በተዘጋጀላቸው ቤት ገብተው እንዲያድሩ ዘበኞች ይነገራቸዋል።

ሁለቱም ምኝታ ከመግባታቸው በፊት ሰላዮች ገብተው የሚሉትን እንዲያዳምጡ ድምጻቸው እንዳይሰማ ተነገራቸው። ከሳሽ “አላህ ለፍቼ ያመጣሁት ንብረት በመሆኑ ያለአግባብ እንዳይወሰድብኝ ንጉሠ ነገሥቱ እንዲፈርዱልኝ እርዳኝ” እያለ ይጸልያል። ተከላሹ ደግሞ “ሌባ ረዳቱ ጊዮርጊስ ንጉሠ ነገሥቱ ለእኔ ከፈረዱ ግማሹ የአንተ ነው” እያለ ይጸልያል። ጧዋት አጤ ፋሲል ችሎት ሲቀመጡ ከሳሽና ተከላሽ ግራና ቀኝ ቆሙ። ምስክር የሆኑት ሁለቱ ሰላዮች በያደሩበት የሰሙትን ለአጤው ተናገሩ ፍርዱም ለባለንብረቱ ለእስላሙ ተሰጥቶ ክርስቲያኑ ወንጌ ቤት ወረደ።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ የከፋው ሰው አቤት የሚልበት ከአደባባይ ደወል ይተክላሉ። ከዚህ አደባባይ የከፋው ሰው ሁሉ ያለ ገደብ ያን ደወል ደውሎ ችግሩን ለአጤው ያስረዳ ነበር። የበግል ቀን ሲሆንም ደወሉ ከተደወለ ችግረኛውን ለማዳመጥ ጊዜ ይሰጣሉ። ታዲያ የአንድ ነጋዴ አህያ ወገቡ የተገጠበ፤ ኑሮ በአካባቢው ካለው አባራ ሲንከባለል ቆይቶ ያነን ደወል የተሰቀለበትን ሰንሰለት ሲነካው ደወሉ ይጮኻል። ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ ዘበኞች ሲልኩ ሰው የለም። አጤው ለምን ደወሉ ጮኸ? ብለው ሲጠይቁ ዘበኞች ሰው ሳይሆን ያለው አህያ ነው ሲሉ መለሱላቸው።

አጤው አህያውም ፍጡር ነው አምጡት ሲሉ አዘዙ። አህያው መጥቶ ሲመለከቱት ወገቡ ገባባ ነው። ባለቤቱን ጠርተው ይህ አህያ እስኪድን ድረስ ሌላ አህያ ወስደህ ሥራ ይህ አህያ ሲድን ትወስዳለህ ብለው ለውጥ ሰጥተው አህያው ተቀልጦ ሲድን ወደ ባለቤቱ ተመልሶአል። በዚህና በሌላውም ተግባራቸው “ጻድቁ ዮሐንስ” ይባላሉ።

በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት እንዲሁ የትግራይ ተወላጅ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸው የአንድ የድሃ ልጅ ገድሎአል። ዳኞች የትልቅ ሰው ልጅ ሊፈረዱበት ስላልፈለጉ ከላሽቱን “ጥፋተኛው ልጅሽ ነው” አሏት። ስለዚህ የሚች እናት ጥዋት ጥዋት ራስ ወልደ ሥላሴ ከቤተ ክርስቲያን አርፍደው ወደ ቤት ሲገቡ ስታለቅስ ይመለከታሉ። አንድ ቀን ለምን እንደምታለቅስ ጠርተው ሲጠይቁት ልጃቸው የእርሷን ልጅ የገደለው መሆኑን ተናገረች። ራስም በፍርድ መታየት አለበት ሲሉ ዳኞች የሞተው ልጅሽ ነው ጥፋተኛ ብለውኛል ብላ ተናገረች። ራስ የፈረዱትን ዳኞች ጠርተው ሲጠይቁ ነገሩአቸው።

ራስ የሚችን እናት የአንድ ልጅ አንዴ ሙቶአል የእኔ ልጅ ቢሞት ልጅሽ አይመለስም ስለዚህ ገንዘብ ልስጥሽና እንታረቅ ሲሏት የልጅን ደም አልበላም አለቻቸው። ከዚያም በቤተ ክርስቲያን አባቶች ቢያስጠይቁት አሻፈረኝ አለች። ራስ ወደ ቤታቸው ጠሯትና ልጃቸውንም እርሷንም ጥሩ ምግብ አብልተው ሲያበቁ በእግራችን እንህድ ብለው ወደ ተራራ ተጓዙ። እልም ካለው ገደል ሲደርሱ ልጃቸውን ሳሙትና ወደ ገደል ገፍተው ጣሉት ቤቲቱንም ሂጂ ልጅሽን ታገኘዋለሽ አሉአት። የፍርድ ጉዳይ ሲነሣ ፍርድ እንዳይጓደል ሲሉ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸውን ገደል ሰደዋል።

ለምሳሌ በኢትዮጵያ ታሪክ ሰው የገደለ ሰው እስኪፈረድበት ጊዜ ድረስ የሚች ወንድም ከገዳዩ ጋር ተቆራኝቶ ይታሰር ነበር። አንዳንዴ የሚች ወንድም ከወንድሙ ገዳይ ጋር ተቆራኝቶ ባለበት ወቅት በበሽታ ይሁን በሌላ ምክንያት ሲሞት ሌላው ወንድም ተተክቶ ይቆራኝ ነበር። ይህ “ሕግ ተቀይሮ ገዳዩን መንግሥት ይጠብቅ የሚች ቤተሰቦች በፍርድ ቤት ቀጠሮ ቀን መምጣትና ፍርዱን መከታተል ይገባቸዋል” ብለው። “አጤ” ልጅ ኢያሱ ሚካኤል አወጁ። ይህን ነባር ሕግ ብቻ ሳይሆን ሌላም ሕግ እንዲሁ የቀየሩ ናቸው።

ለምሳሌ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ገበሬው ክምሩን የሚወቃው ቅድሚያ ሹማምቶች ከፈቀዱለት በኋላ ነበር። ታዲያ አንዳንዴ ሹማምቱ አይሄዱለትም ለአርሶ አደሩ። ጥሩ ድግስ ካልበሉ ብዙ እህል ክፈሉ ማለታቸው ብቻ ሳይሆን ከአውድማ የማይመጡ እየሆኑ አርሶ አደሩ በመቸገሩ ይህ ኅብረተሰቡን ያስቸገረ መሆኑን ተረድተው “ይህ ሕግ

ገበሬውን የጎዳ በመሆኑ ይህን ያህል ማድጋ ክፈል ይባል” ብለው የደነገጉ (አጤ) ልጅ ኢያሱ ናቸው።

ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ካየሁት ከማስታወሰው በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 73 “ንጉሥ ሚካኤል በሰንሰለት ባለመታሰራቸውና እዚያው እግቢም በመሆናቸው ሰው ስላልወደደና ማንጎራጎርም ስለጀመረ በሰንሰለት ከቀኛዝማች ወልደሥላሴ ክራስ መኮነን ወንድም ጋር ተቆራኝተው ከግቢው ወጥተው ወደኛው ወደሐረርጌዎች ሰፈር ሄደው በኛ ሰው ዘበኝነት ተጠበቁ” ይሉና አጤ ልጅ ኢያሱ ሲያዙ የሆነውን ሲመዘግቡ ገጽ 112 “ከዚያ በኋላ ልጅ ኢያሱ የሰማነው ደጃዝማች ወልደሥላሴ የሚባለው ያልጋወራሽ አጎት ተቆራኝቷቸው በሐረር ሠራዊትና በሸዋውም በነደጃች ወሰኔ ክፍል ባለው ጦር ዘበኝነት ከደሴ አስተላልፈዋቸውና አስቀድመዋቸው ደባ እሚባለው አንባ እንዲቆዩ አድርገው አዘዙ” ሲሉ ጽፈዋል። እኔ ልጅ ኢያሱን አጤ እያልኩኝ የምጽፋቸው ኢትዮጵያን 3 ዓመት አስተዳደረዋል።

ለኢትዮጵያ ሕዝብ አይጠቅምም ብለው ያስተውት ሕግ እርሳቸውን ባይተዋቸውም አዋጁ ግን በሥራ ላይ ውሏል። የዚህ ምዕራፍ መነሻ ወደሆነው ልመለስና አጤ ቴዎድሮስ ጎጃም ጦርነት ላይ የአንድ ትልቅ ቤተሰብ ያልቃል። ከሞት የተረፉት ወይዘሮ ምንትዋብ አባታቸውና ወንድሞቻቸው ባለቤታቸው ሁሉም ስላለቁባቸው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ከፍተኛ የሆነ ጥላቻ አደረገባቸው። ወይዘሮ ምንትዋብ በየልቅሰውና በየቤተ ክርስቲያኑ አጤ ቴዎድሮስን ከዚህ ዝቅ ብሎ የተጠቀሰውን ግጥም እየገጠሙ ይሰድቧቸው ጀመር። የአጤው ሰላዮች ክብራቸውን የነካ ሰው አመጣን ብለው ወደ ፍርድ አደባባይ አቀረቡአቸው።

“ጠጅም እንዳያምረኝ ቀደም ጠጥቻለሁ፤ ሥጋም እንዳይርበኝ ቋንጣ ስቅያለሁ፤ ቢሻኝ ከወንድሜ ካባቴ እበላለሁ፤ ይህን ስትነግሩት ያጓራል ላመሉ፤ ማናትም ቢላችሁ ምንትዋብ ናት በሉ። ሺህ ብረት ከኋላው ሺህ ብረት ከፊቱ፤ ይህን ሳታይ ሄደች ኮሶ ሻጭ እናቴ፤ አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ፤ አቃጥሎ ለብልቦ አንድዶ ይፍጃችሁ”

በማለት ይላደቡ የነበሩት ወይዘሮ ምንትዋብ ተከሰሱና ከአጤ ቴዎድሮስ ችሎት ቀረቡ። ወይዘሮ ምንትዋብን ማንነት አጤ ቴዎድሮስ ጠይቀው ካወቁ በኋላ “ቤተሰቦቻችን ገደባባት ልታመሰግንኝ ኑሯል? ከዛሬ ጀምሮ የፈለገችውን ትበል አትንኳት የምትበላውና የምትጠጣው ስጧት አይንደልባት” ሲሉ ፈቀዱላት። ወይዘሮ ምንትዋብ እስከ ዕለተ ሞታቸው አብራራ ላትለይ ትሰድባቸው ነበር። አንድ ቀን አጤ ቴዎድሮስን እቴጌ ጥሩወርቅ አበላጭተዋቸው ከቤት ሲወጡ ወይዘሮ ምንትዋብ የተለመደውን ስድባቸውን ሲጀምሩ አጤ ቴዎድሮስ ቁጢት ብለው “ምንትዋብ ለአንች ስል ልሙትልሽ” ሲሏቸው ወይዘሮ ምንትዋብ ቀበል አድርገው “ጃንሆይ አያስገምጁኝ” ሲሉ ማለሱላቸው።

“ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ከአንዲት ሴት ሌላ አግብቶ ቢገኝ ሀብቱን ሁሉ እንዳለ ለመጀመሪያ ሚስቱ ጥሎ እንዲወጣና ርስትም ሆነ ሹመት እንዳይሰጠው” በሚለው አንቀጽ ሥር ማንም ሰው ቁባት ማስቀመጥ መባለግ የተከለከለ መሆኑን የሚያውቅ ተማሪ ነበር። ታዲያ ከትምህርት በኋላ ለልመና መንደር ሲሄድ አንድ ጠብደል የሰው ሚስት እንደሚያባልግ ሰምቷል። ይህ ተማሪ ሆነ ብሎ በአኮራዳው ተልባ ይዞ መሄድ ከጀመረ ውሎ አድሯል።

ታዲያ አንድ ቀን ያ ባለጌ ሰው ሲገባ ተማሪው ሲደርስ እኩል ይሆናሉ። ተማሪው ቁራሽ ቢሰጠው ቁራሹን አልፏልም ነገር ግን ይችን ተልባ ይቁሉልኝ ሲል ሲትየይቱን ለመናት። ሴቲቱም ተልባውን ተቀብላ መቁላት ስትጀምር ተሜ ተንደርድሮ ከቤት ሲገባ ተካ ዘሎ ማጀት ገባ። ሴትየይቱም ተሜ ለምን ገባህ ስትለው ተልባው ሲቆላ መከደን የለበትም ብዬ ስላልነገርኩዎት ነው። ስለዚህ አይክደትብኝ ሲላት ያለ ከዳን ተልባ ሲቆላ ተፈናጥሮ ያልቃል።

ከብረት ምጣዱ የተረፈችውን ተልባ ሰጥታ ሂድ ብትለው ተሜ ተልባዬን መልቀም አለብኝ ብሎ እግሮቹን ዘርግቶ ወረንጠውን ይዞ ቁጭ አለ። ተካ ማጀት ገብቶ መውጫ ቀዳዳ ሲፈልግ ሴትየይቱ ብትለፈልፍ ተሜ የሆዱን በሆዱ አድርጎ አደብ ይገዙ ብሎ መልቀሙን ትቶት ቁጭ ይላል። አባወራው ከሥራ መሎ ከቤት ሲገባ ተሜ ቁጭ ብሏል። አባወራው “ምነው ተሜ” ሲለው ተሜ “ከማጀት ያለውን ድመት ለማሰር የሚረዳኝ እየጠበኩ ስለሆነ ይህን

የመንደር ድመት አስረን ወደ አጤ ቴዎድሮስ እንውሰደው” አለ። በተሜ ምክር ለሁለት ይይዙና ወደ አጤ ቴዎድሮስ ወሰዱት።

አጤ ቴዎድሮስ ችሎት ሲቀመጡ ከሳሹ ተማሪ ሁኖ ቁጭ ይላል። ይመስከርበትና ተካ “ብልቱ ይቆረጥ” ተብሎ ተፈረደበት። አጤ ቴዎድሮስ “ ወንድ ነው ባይሆን ያቀፈበት ቀኝ እጁ እንዲቆረጥ ቤቱን ንብረቱን ለሚሰቱ አስረክቦ አካባቢውን ለቆ እንዲሄድ” ሲሉ ፈረዱበት። ያች ሴት ተማሪውን ትክ ብላ ታይና ደሟ ፈልቶ ተሜ ለናትህ አይበልህ ስትለው ተሜ ለአባቴ እሆናለሁ። ሴቲቱ ገደል ግባ ስትለው ተሜ ሜዳ ሜዳውን እሄዳለሁ። ሴቲቱ ይነቅህ ስትለው ተማሪው ፍትፍት እበላለሁ ብሎ አበሽቃት።

ፍርዱ በተካም ብቻ አልቀረም አጤ ቴዎድሮስ ወደ ሴቲቱ ዘወር ብለው “ይህን ብልግና ስለፈጸምሽ ያለ ምንም ንብረት ከቤት እንድትወጡ አካባቢውን እንዳትበክዱ ትለቂያለሽ” ካሏት በኋላ ግምኛ ስታለቅስ ባሏት ጠሩና “ምን ታስባለህ ሲሉት ባል “ልጆቼን በእንጀራ እናት ማሳደግ አልፏልም ባይሆን እንዳትደግም ጃንሆይ ያስፈራሩልኝ አላቸው። አጤ ቴዎድሮስ ጠራትና ፍርዱ ተስማማሽን ሲሏት ጃንሆይ ጥፋቱ በመሆኑ አይለምደኝም ልጆቼን ላሳድግ ሁለተኛ በዚህ ዓይነት ብልግና ብገኝ መላ አካላቴን ቆራርጠው ይጣሉት ከዛሬ ጀምሮ ሚስቱ ሳልሆን ገረዱ ፀኝ ልጆቼን ላሳድግ ብላ አለቀሰች። አጤ ቴዎድሮስ የነፍስ አባታቸውን አስጠርተው ንስሐ እንዲሰጡ አድርገው ወደ ቤቷ መልሰዋታል። ያ ተማሪ በአጤ ቴዎድሮስ ተሸልሟል። ከዚህ ወዲህ ጨለማ ለብሶ የሚሰርቅ ተካ ሁላ ፈርቶ ኑሮአል።

“የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ ጠብደል አትፈራም፤ የመንደር አውራ ቀልዶ አልቀረም”

ሲሉ ተመልካቾች ገጥመዋል ቀደም ሲል ግብጾች የኢትዮጵያን ሕዝብ ሠርቶ እንዳይበላ በዓላቱን አብዝተው አርሶ አደሩ በሥራ ቀን ቁጭ ብሎ እንዲውል የበዓላት ጋጋታ ማብዛታቸው አይዘነጋም። የወር በዓል የሚባለው ቀለል ያለ ሥራ ይወራበታል። በተለይ ድሃ አርሶ አደሮች በሥራ ቀን ከሀብታም ሲያርሱ ይሰነብቱና በወር በዓል በራ ተሰጥቶአቸው ያርሳሉ።

በዚህ ቀን ይህ የበስማም ቄስ “ውጉዝ ከመከራየስ” እያለ ከመመደበት በሮችን ያስፈተዋል። እምቢ አልፏቸው ሲል ደግሞ መስቀል አያሳልሙት ልጅ ቢወልድ ክርስትና አያነሡለት ድህውን ብጥብጥ አድርገውታል። ነገር ግን ሀብታሙ ሦስትና ሁለት ሚስት ያለውን ቃል አይተነፍሱበትም። ይህ በዚህ ባለበት ወቅት አንድ አርሶ አደር ድሃ ከሀብታም ሲያርስ ሰንብቶ በጊዮርጊስ ቀን በሬዎች ተፈቅደውለት እያረሰ ሳለ አንድ የበስማም ቄስ ይሄን “ዛሬ ጊዮርጊስ ስለሆነ ማረስ አትችልም። ካልፈታህ ውጉዝ ከመከራየስ” ይለዋል።

አርሶ አደሩ ያለበትን ችግር ቢያስረዳው ይህ የበስማም ቄስ አልሰማ ይላል። ይህ አርሶ አደር ይህን የበስማም ቄስ በጅራፍ ያጣድፈውና “አንዱን በሬ ፈቶ ቄሱን ከእንድ በሬው ጋር ጠምዶ ሲያርሰው ይውላል። ቄሱ ደከም ሲል ተንጠራርቶ በጅራፍ ያቀምሰዋል። ማታ ፈቶ ይለቀዋል። ካሁንም አጤ ቴዎድሮስ ደብረታቦር ነበሩና ሂዶ “ንጉሠ ነገሥቱና አባ ሰላማ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ትጠንክር ቅባት ሃይማኖት ትድከም ብለው ያወጁትን ሃይማኖት ጥሶ በማግኘቱ ብገዝተው እንደበሬ ጠምዶ ሲያርሰኝ ዋለ”። ብሎ አርሶ አደሩን ከሰሱ። አጤ ቴዎድሮስ ወታደር አስልከው ያነን አርሶ አደር አስመጡት። እንደቀረበም “የሰው ልጅ እንደበሬ ጠምዶህ ማረስህ ብቻ ሳይሆን በአዋጅ የወጣውን ሃይማኖት ሽረሃል። ለዚህ ምን መልስ አለህ?” ሲሉ ጠየቁት።

አርሶ አደሩ “የመጣሁት ከአሪንጎ አቦ ነው። የደብራችን በዓል አቦንና ቅድስት ማርያም ቅዱስ ሚካኤልንና ባለ እግዚአብሔርን እንደ ሰንበት አከብራለሁ። በዚህ ላይ እኔ ድሃ ስሆን ልጆች አሉኝ። በሬ ካላቸው ወገኖች በሥራ ቀን ሳርስላቸው እውላለሁ። በወር በዓል ቀን በሬዎችን ይሰጡኛል እንዲህ እያደረኩ እያረስኩ ነው ልጆቼን የማላድጋቸው። በዚህ በጊዮርጊስ ቀን እያረስኩ ሳለ ቄሱ መጥቶ ፍታ ሲለኝ ያለብኝን ችግር ባስረዳው ከመስማት ይልቅ ውጉዝ ከመከራየስ እያለ ከበሬው ግንባር ቀድሞ በመቆሙ ጃንሆይ ጥሩ አድርጌ ገርፈ ደከም ያለውን በሬ ፈትቼ ቄሱን ጠምጄ ሳርሰው ወያለሁ። ብታሰርም አይቆጩኝም ለልጆቼ ምግብ ዘሬን ዘርቻለሁ” በማለት የእምነት ቃሉን ተናገረ።

የአጤ ቴዎድሮስ ፍርድ በሥራ ቀን አርሰህ ለሌሎች ጉልበትህን ደክመህ በወር በዓል በሬ አግኝተህ ስታርስ መዋልህ ሃይማኖትህን አልካድህም። ብቻ ቄሱን እንደበሬ ጠምዶህ ማረስህ ስህተት ቢሆንም ያደረከውን ሳትክድ በመናገርህ መልካም አድርገሃል።” ይሉና ካሁንም ያነን የተለመደውን መጽሐፍ ቅዱስ በስንት ይክፈላል፤ ብሉይ ኪዳንን፣ ማንው የጻፈው? ሐዲስ ኪዳንን ማን ነው የጻፈው! ብለው ጥያቄ ቢያቀርቡለት አንድም የማያውቅ በመሆኑ እንደገና “አንተ ሳይገባህ ሰዎች ሠርተው እንዳይበሉ ለማድረግ በመነሣትህ አንተ ገበሬ ና ይህን ቄስ 20 ጅራፍ ግረፍልኝ” ብለው አስገረፉት።

አጤ ቴዎድሮስ መለኮታዊውን ትእዛዝ የመጽሐፍ ቅዱስ ሕግ “አንድ ወንድ ላንዲት ሴት” የሚለውን በማጠንከር ብዙ የሠሩ በመሆናቸው መኳንንቱ አልተደሰቱም። ቀደም ሲል በቅዳሴ ሰዓት እንደዛሬ ተሰጥሞ የሚቀበል ምእመን አልነበረም። የማያነበው ይበዛ ስለነበር ሆዱ ቅንባ ቅንጣ የሚያክለው መኳንንት ሰብሰብ ብሎ ይቆምና አድር ባይ ደብተራውን ዳዊት እንዲያነቡላቸው ያደርጉ ነበር። ዳዊት ሲነበብ ለመስማት ሲያነብና ሲተረጉም ጩኸቱ የቅዳሴውን ፍሬ ቃል በጥሞና የሚያዳምጥ ምእመን ይረበሽ ነበር። ይህን አይተው አጤ ቴዎድሮስ በቅዳሴ ወቅት የግላቸውን ዳዊት እንዳያነቡ ዳዊታቸውን የሚደገጡ ጥዋት ቀደም ብለው ቤተ ክርስቲያን በመሄድ ከቅዳሴ በፊት አልያም ደግሞ ቅዳሴ ከተወጣ በኋላ እንዲደገጡ አዘዙ። ለዚህ ዋና ተባባሪያቸው መምህር አካለወልድ አንዱና ዋና ነበሩ።

የአለቃ አካለ ወልድ ተማሪ የነበሩት የትግራይ ተወላጅ አለቃ ገብረ መድኅን በተለያዩ ክፍለ ሀገራት እየተዘዋወሩ ይህን የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ አስፋፉት። ኋላም በንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመን መንግሥት ከፍ ብሎ እነሆ ዛሬ ተራው ምእመን በቅዳሴ ወቅት ሌላ የጸሎት መጽሐፍ መድኅም ትቶ የቅዳሴውን ተሰጥኦ ይቀበላል። በተለይ ሴቶች በከፍተኛ ፍጥነት እድገት አሳይተዋል። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩት ጅምር እስካሁን በተግባር ያልዋለው የጦር መሣሪያ ባገር ቤት ለመሥራት አለመጀመሩ ብቻ ነው። በነገራችን ላይ በርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ጥረት መሣሪያ ለማምረት ተጀምሮ እንደነበር ይታወሳል። አጤ ቴዎድሮስ በፍርድ ወቅት ብዙ ጠንካራ የሆኑ ፍርዶች መፍረዳቸው ታሪክ ጠቅሶ መጻፍ ይቻላል።

አንዴ አንድ ነጋዴ ካደረገበት አህዮችን ሲጭን አንዱን ከረጢት ይረሰዋል። ይህ ከረጢት 3 መቶ ብር ሲሆን አንድ መንገደኛ አግኝቶ ይወስደዋል። ያ ነጋዴ ብሩ መጥፋቱ ትዝ ሲለው ቤተ ክርስቲያን ሂዶ 300 ብር ስለጠፋኝ ሳገኘልኝ ሰው አንድ መቶ ብር እሰጠዋለሁ” ብሎ ይናገራል። ገንዘቡን ያገኘው ሰው ፈሪሃ እግዚአብሔር የነበረው በመሆኑ “እኔ ነኝ ያገኘው” ብሎ ሲወስድለት ያ ነጋዴ “የጠፋኝ አንድ ሺህ ብር ነው” ብሎ ከአጤ ቴዎድሮስ ከሶ ይወስደዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከሳሹን ከሰሙ በኋላ “ቤተ ክርስቲያን ጠፋኝ ብለህ የለፈፍከው ስንት ብለህ ነው” ብለው ሲጠይቁት ነጋዴው፣ “ትድሚያ ገንዘቤን ያገኘውን ሰው ለማወቅ ስለ 300 ብር ብዬ ነው” ብሎ ሲነገራቸው። አጤ ቴዎድሮስ ፍርድ ሲሰጡ “ወንድሜ አንተ የጠፋህ አንድ ሺህ ብር ስለሆነ ያንተን ገንዘብ ያገኘው ሰው እስኪመጣ ድረስ ጠብቅ፤ አንተም ሐቀኛ ሰው ያገኘኸውን 300 ብር ይዘህ ወደ ቤትህ ሂድ” ብለው ፈረዱ።

ምኒልክ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40
“አጤ ቴዎድሮስ ተዚያ ሁሉ ለጋስነታቸው ለዚህ ሸፋጭ ነጋዴ ሺህ ብር እንዲያ ጠፍቶኛል ሲል አንድ 40 ጅራፍ እንደልማዳቸው ሳይረጥቡት መስደዳቸው ጉድ አደረጉ” ሲል ጽፏል።

ለነገሩ ጅራፍ መቅመስሰ ነበረበት። መጽሔቱ የፈረደው ትክክል ነበር። አጤ ሌላም ፍርድ ፈርደዋል። አንዲት ድሃ ሴት አንድ በጣም የሚያምር ወይሬን ነበራት። ታዲያ ጎረቤቶቿን “እባካችሁ ቀጥቅጡልኝ” ብላ ብትለምናቸው የእነሱ ሳሞች አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ “ነገ ዛሬ” እያሉ እንቢ ብለዋት ሳለ ይህ ወይሬን በጣም ትልቅ አውራ ይሆንና አንዴ በተራራ ላይ ከብቱ ተሰማርቶ ሣር በሚበላበት ወግቶ ብዙ ከብት ገደል አስገባቸው። በዚህ ወቅት እነዚህ የሳሞቻቸው አውራ እንዲሆን ነገ ዛሬ እያሉ እምቢ ያሉት አርሶ አደሮች ሂደው ከአጤ ቴዎድሮስ ሴቷን ከሰሱ።

አጤ ቴዎድሮስ ተከላክሏል ሴት አቅርበው “ተናካሽ ውሻህን ተዋጊ በሬህን እሰር” የሚል ሕግ መኖሩን እያወቅሽ ለምን አውራ በሬሽን አልጠበቅሽም” ብለው ጠየቁት። እርሷም ቀደም እኔ ዛሬ የከሰሱኝን

ጎረቤቶቼን እባካችሁ አዳብሩልኝ በማለት ለምኛቸው ነበር። ነገር ግን እነሱ የሳሞቻቸው አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ እምቢ አሉኝ። ታዲያ የሳሞቻቸው አውራ ሲሆን ለምን አልከሰሱኝም” ስትላቸው አጤ ቴዎድሮስ “የአውራሽን ጥጆች ታውቂያቸዋለሽን” ብለው ቢጠይቁት “አውቃቸዋለሁ” ብላ መለሰችላቸው። እርሳቸውም “በይ ከከብቶቻቸው መሐል ገብተሽ የአንችን አውራ የመሰሉትን እየመረጥሽ ውሰጅ” ብለው ፈረዱላት። አተርፍ ባይ አጉዳይ ሁነው ሌሎች ከሰሩ።

አንድ ድሃ ሰው ብዙ ልጆች አሉት። በዚህ ወቅት ባለቤቱ ትምትበታለች። ታዲያ ይህ ሰው ያለው አንድ በሬ ነው። በዚህ ወቅት የነፍስ አባቱ “የባለቤትህን ተስካር አውጣ”ብሎ ደጋግሞ ይመክረዋል። ያ ድሃ ሰው ደግሞ ልጆቹን በምን ላሳድጋቸው ብሎ በማግኘት ቁስ አልሰማ ይላል። ይህ ድሃ ሰው ሲጨንቀው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ይሄድና የሆነውን ሁሉ ዘርዘሮ ነገራቸው። በዚህ ወቅት እርሳቸው ይህን ቁስ አስጠርተው በል “ለዚህ ድሃ ሰው አስር ማድጋ እህል ሁለት በሬ ቅቤም ሆነ እህል ስጠውና የባለቤቱን ተስካር ያውጣ” ብለው አዘዙት።

ይህ ቁስም ምርጫ ስለሌለው የደሃውን ሰው ሚስት ተስካር በራሱ ገንዘብ እንዲያወጣ አድርገውታል። አንድ ሌባ ሲሰርቅ ይሰማና ባለቤቱ ሊይዘው ሲሞክር ሩጦ አመለጠው። ነገር ግን “በቴዎድሮስ አምላክ ቁም” ሲለው ይቆማል። ቁሞ ሲገኝ ሌባውን በጦር ወግቶ ይጥለዋል። ያ የተወጋ ሰው ወጊውን ካጤ ቴዎድሮስ ፊት በሕግ አቀረበው። ከሳሹ ሌላው ሰው ማለት ነው።

ምኒልክ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40
“እግዚአብሔር ያሳይዎ ጃንሆይ!አለ። አጤ ቴዎድሮስ ግን ይሄን ሁሉ ነገር ዝም ብለው አድምጠው በመጨረሻ በጨለማ ተሰው በረት ገብቶ ከብት የሚወስድ ጅብ እንጂ ሰው አይደለም። አሁን ጅብ ለምን ወጋ ብለህ ነው መክሰሰህ? አበጀ እንኳን ወጋህ!አሉና ተቆጡት። ወዲያውም ወጊውን ዘወር አሉና ነገሩን የሞሉለት አስመስለው አንተስ ከሳሽ የተናገረው ሁሉ የአውነት ነውን? ብለው እየሳቁ ጠየቁት።”

“ተከላሹ በዚህ ጊዜ አድራጎቱ የተወደደለት መስሎት አዎን እርግጥ ነው ብሎ መለሰ። አጤ ቴዎድሮስ አዎንታን በሰሙ ጊዜ በዚያ ሁለ ሰው መሃል ካሳ የመይላው ልጅ ብለው ጮኩና አያቸው በኔ ስም አራዊት ጅብ ሳይቀር ሲገዛና ሲጻጻጽ የሌት ሌባ ጅብና እውሬ ነው። ይህም አውሬ በቴዎድሮስ አምላክ ሲባል ቀጥ ብሎ ቆመ። ብለው ለመኳንንቱ ሁሉ አሰሙ።”

“ቀጥለው ግን ተከላሹን ተበረትህ ምን ያህል ከብት አለህ? አሉና ጠየቁት። እሱም ተጥጃውም ተምኑም ብዬ አምስት መቶ ያህል የቁም ከብት አለኝ አለ። ስንት ልጆች አሉህ? አሉት። ምሽቴ መካን ናትና ልጅ የለኝም ብሎ መለሰ። እንዲህ ተሆነ መልካም አንተ በቴዎድሮስ አምላክ ቁም ብትለው ታመለጠህ ወዲያ ተጻጻፍ እሱ ሌባው ቢቆምህ አንተ ሳትጻጻጽ ወግተህ ጣልኸው፤ እንዲህ ተሆነ እኔን የኔን ስም ነው እንጂ የወጋህ እሱን አይደለም፤ ስለዚህ ከሳሽህ እኔ ነኝና መኳንንቱ ይፍረዱን፤ ፍርድ ቤሰጥህ ጻን፤ በነሳህ ተቀጣ፤ ብለው ንጉሠ ራሳቸው ከሰሱት። መኳንንቱም ሊቃውንቱም አንድ ሆነው እንዲህ ብለው ፈረዱበት። በሩጫ ተፈታትነው በጉልበት ተሞክከረው አባራሪው ከተባራሪው ለመድረስ ሰንፎ ባይሆንለት ባምላኩ ብሎ ያመለጠውን ከሰሰ። እኔም ተከሰሰኝ ለሥርዓት እንጂ ለመወጋት አላሰበኝም ብሎ ተጻጻፍ ቆመለት።”

“እሱ ከሳሽ ግን ሥርዓቱን ትቶ ወደ ጉልበቱ ተመልሶ ወጋውና ጣለው። ይህን ታደረገ ቀኝና ግራ ተካሶ ቁም ተጻጻፍ ፊት ተሙግት መሃል አንዱን አንዱ መግደል ያለ ነውና አደባባይ ወጥቶ ተዛፍ ላይ ይሰቀል በቃ ብለው ፈረዱበት። አጤ ቴዎድሮስ ግን ብቅል ይመስል እሱን ተመስቀል ይልቅ በሱ ንብረት ያ የተወጋው ይግባበት።”

“ወገውም እስር ቤት ገብቶ በጅቦ (የእግር ብረት) ይታሰርና ዕድሜው ይፍታው። ምሽቱ ግን በሱ አበሳ አትወረስምና ጣማ ገንዘቧን (የደከመችበትን ገንዘብ) ተወራሹ ጋር ተካፍላ ትሂድ ብለው ፈረዱ” ሲሉ ጽፈዋል። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ብዙ ፍርድ ተፈርዶአል። ሁሉንም ፍርድ ከዚህ ምዕራፍ ላይ ማስቀመጥ ባይቻልም ለወደፊቱ ሌላው ትውልድና ጸሐፊ ሁሉንም ሰብሰብ አድርጎ ራሱን የቻለ መጽሐፍ እንደሚያወጣው ተስፋ አለኝ።

ምዕራፍ 5

የአጤ ቴዎድሮስ ደግነት

ደብተራ ዘንብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 13 “ደጃች ብሩም ተያዙ በግንቦት 19 ቀን ነፍጥ ሳይተኩስ ጦርም ሳይወረወር ደጃች ብሩም ድንጋይ ተሸክመው ወደቁ። ደጃዝማች ካሳም ደንጋው ይነሣለት አሉ። ደጃች ብሩን ሸማ አስነጥፈው አስቀመጡአቸው። ደጃዝማች ካሳ እንዲህ ብለው ጠየቁቸው፤ አሁን እኔን ይዘውኝ ቢሆን (ምድን) ምንድን ባደረጉኝ አሉአቸው። ደጃች ብሩም እንዲህ አሉ። እርሰዎን ብይዝህ ለማየት አላደርሰዎም ነበር። (አስገድለዋል)አስገድልዎት ነበር እንጂ አሉ” ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ታሪክ አቶ ገሪማ ታፈረም ጽፈውታል።

አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 50 “ደጃዝማች ካሳ ተማራኪውን ብሩ ጎሹን አሁን ድሉ የርሰዎ ቢሆንና እኔን ቢማርኩኝ ምን ባደረጉኝ ነበር አሉላቸው። ደጃዝማች ብሩ ሲመልሱ እርሰዎን ብይዝህ ሞላ ለማየትም አላደርሰዎም አስገድልዎት ነበር አሉ። ደጃዝማች ካሳም እንዴት አድርጎ ለጠላቱ አሳልፎ ይሰጠኛል ብለው እግዚአብሔርን አመሰገኑ” ሲሉ ጽፈዋል።

“ከዚህ በላይ የተነበበው ጥቅስ በሁለቱም በኩል ያለው እውነታ ግልጽ ነው። ደጃዝማች ብሩ በትክክል ደጃዝማች ካሳን ቢማርኩ ኑሮ የሚያደርጉትን የሆዳቸውን ተናገሩ። ደጃዝማች ካሳ ደግሞ ይህን የመሰለ መልስ ሲሰሙ ሳይበሳጩ መቅረታቸው ደግነታቸውን የሚገልጽ ነው። ደብተራ ዘንብ ከጻፉት የሚያስረዳው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ከጦርነት ላይ የማረኩአቸውን ሰዎች መልቀቃቸውን ነው። ከደብተራ ዘንብ አተራረክ ጋር የሚመስል ቆንስል ፕላውዲ ለአገሩ መንግሥት የጻፈው ደብዳቤ የደብተራን ዘገባ አጠናካሪ ነው።

የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 “የተሸነፉ ጠላቶችን አካል ማጉደል ከልክለዋል። ለጋሰነታቸው በኢትዮጵያ ታሪክ ወደር የሌለው ነው። ድል

ሲያደርጉ መሐሪ መሆናቸውን ከአንደበታቸውና ከተግባራቸው በጥንቃቄ ተመልክቻለሁ” ይሉና

ገጽ 27 “ከመጠን በላይ ለጋስና ከማናቸውም ፍቅረ ንዋይ የጸዱ ናቸው። ለወታደሮቻቸው የጦር መሣሪያ እንደማግኘት የሚያስደስታቸው አንዳችም ነገር የለም። እስከ ዛሬ ድረስ ድል ያደረጋቸውን ሁሉ ከመሣሪካቸውም በላይ እንደ ጠላት ሳይሆን እንደ ወዳጅ ያዩአቸዋል። የእምነታቸው ጽኑነት የሚደንቅ ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ነጋ ወልደ ሥላሴ ባለታሪክ ኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 175 “ቴዎድሮስ በዚህ በነገሡበት ወቅት ታላቅ ዝናን አግኘተው ነበሩ። ቂም የማይይዙ ይቅር ባይ በተለይም ያሸነፏቸውን ጠላቶቻቸውን መሐሪ ጽኑ የሃይማኖት አማኒነት የሠፈረባቸው ንጉሥ ነበሩ። የዕውቀትና የትምህርት ፍቅር ያደረባቸውና አብረዋቸው ከነበሩ ሰዎች ሁሉ በማናቸውም ረገድ የላቁና ለአስተዳደርም ልዩ ተስጥዎ የነበራቸው በመሆናቸው ሰዎች የሚያደንቁቸውና የሚከተሏቸው ነበሩ። እንዲሁም ልዩ ቁመና የነበራቸው ሲራመዱም እንደ ደቦል አንበሳ የንጉሥ አረማመድ የሚራመዱ ማናቸውም ዓይነት ድካም የማይበግራቸው ሰው ነበሩ” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ማታ ማታ አንዳንዴ ብቻቸውን በሌላ ጊዜ ደግሞ አንድ ወይም ሁለት ወታደር አስከትለው ሰፈር ለሰፈር ይገቡና የሚባለውን ሲሰሙ ያመሻሉ።

ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፈው ገጽ 17 “አንድ ቀን የሚያምኑትን ዘበኛ ይዘው አልባሌ መስለው አዳፋ ጋቢ መሳይ ለበሱና ከጨለመ በኋላ በሰፈሩ ይዞሩ ጀመር። በየጎጆውም እየተጠጉ ያዳምጡ ነበር። እኩሉ ያልተኛ እኩሉም ተኝቶ ከዝያ ወድያ ካንድ ወታደር ጎጆ ተጠግተው ቢያዳምጡ ባልና ምሽት በግብረ ሥጋ ሲጣሉ ሰሙ። ወንድ ይለምናል ሴቲቴም አይሆንም ትላለች።”

“ከዝያ ወድያ ወንድየው በማርያም እያለ ቢለምን በጻድቃን፣በቅዱሳን እያለ ቢቀጥር እምቢ አለችውና በይ በቴዎድሮስ ሞት እንድትሰጭኝ አላት። እሷም ቴዎድሮስ ከሚሞት ጎንደር አይታረስም አለችና ሰጠችው” ሲሉ ጽፈዋል።

ጥቅሱን ሙሉ በሙሉ ሳይሆን ሳሳጥረውና ጥዋት ባልና ሚስቱ ተጠርተው ከአጤው ሲቀርቡ ጥፋት አጥፍተናል ብለው ሲፈሩ ሽልማት ተሸልመዋል። አንዴ ደግሞ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ዓሉን ለማደን ዘምተው ሳለ ማታ ብቻቸውን ያደረጉት ይህን ነው።

ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ገጽ 18 “አጤ ቴዎድሮስ ብቻቸውን አንድ ወታደር መስለው አዳፋ ልብስ ለብሰው ሆሩራቸው ሹርቤው እንደ ተገጨበረረ ጨራያቸው በትክክቸው እንዳደረጉ ከአንዲት ባላገር ሴት ቤት ገቡና እንዴት ዋልሽ አልዋት እሷም እግዚር ይመስገን እንዴት ውልሃል አለቻቸው።”

“መልሰው እባክሽ ርቦኛልና እንጀራ ስጭኝ አልዋት። እሷም የማንህ ወታደር አለቻቸው፣የተድላ ዓሉ እንጂ የማን ብለሽኝ አልዋት ይህን ተነጋገሩና እንጀራ በርጎ አቀረበችላቸው። ውሃም አስታጠባችና መብላት ሲጀምሩ ተቀመጠች። ከዝያ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ብለው ጠየቁዋት፤ ያ እብድ ንጉሥ ወዴት ደረሰ ይባላል ወሬውን አልሰማችሁም?”

“አልዋት እርስዎም መለሰችና እብደችሰ የተድላ ዓሉ ወታደሮች ናችሁ እንጅ የተቀባ ንጉሥ እብድ አይባልም አለችና መልሳም አሁን ሸዋ ሂዶ ብትሰሙ አገር ስለማጥፋት ደስ ብሏችኋል ያእብድ የምትሉት ንጉሥ ቢዘልቅባችሁ ደግሞ ድምጣችሁን አጥፍታችሁ ከአምባ ለመሸግ ነው አለቻቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

እርሳቸው የተቆጡ መስለው የቀረበውን ምግብ ሳይበሉት ወደ ሠራዊታቸው ተመለሱ። ጥዋት ያች ሴት ተጠርታ ተጠየቀች የሆነውን ሁሉ ተናገረች የአካባቢው ቤት በእሳት ሲለበሉብ የእርሷ ቤት ሳይበላባትና ሳይዘረፍባት ቀርቶ ሌላም መጠወሪያ ተቀብላለች።

አንዴ አጤ ቴዎድሮስ መንገድ ሲሄዱ ብዙ ልጆች የነበሩአቸው ገበሬ አገኙ። ስንት ልጅ አለህ ሲሉት 10 አላቸው እርሳቸውም በየዓመቱ ነው የምትወልደው ሲሉት አርሶ አደሩ“ ጃንሆይ መንታ መንታ እየሆኑ ነው የተወለዱት አላቸው እርሳቸውም ታዲያ በሬ አለህን ሲሉት የለኝም ቆፍሬ ነው የማሳድጋቸው ሲላቸው ሁለት በሬ ሰጡት። ይህን ሁለት በሬ መቀበል የሰማ የ16 ልጆች አባት አርሶ

አደር እየተከተለ ይመጣና ጃንሆይ 16 ልጆች አሉኝ በሬ የለኝም ሲላቸው አራት በሬዎች ሰጡት። ባመቱ በዚያ ሰፈር ሲያልፉ ሁለት በሬ የተቀበለው ገበሬ ጓሮው ኅተራ በኅተራ ሁኖ በሬዎች ከሰተው ውሻው ወፍሮ ልጆች አለምልመው ተመለከቱ።

16 ልጅ የነበረው 4 በሬ የተቀበለው ገበሬ በሬዎች ወፍረው ውሻዎች ከሰተው ልጆቹ አመድ ወርሷቸው ተመለከቱና “በል አንተ ይዞ ሟች እነዚህን በሬዎች ለዚህ ለሚያርሰው አሰሪከብ አንተ በእርሱ ታዘዝና እደር። ልጆችህ ከሚራቡ ይህ ጠንካራው ገበሬ እርሱ ያብላቸው ምናልባት ያንተ ልጆች ከዚህ ገበሬ ጥንክርና ሊማሩ ይችሉ ይሆናል” በማለት ቀምተው ለጠንካራው ገበሬ ሰጥተውታል። አጤ ቴዎድሮስ ደፋር ልብ ሙሉ ጀግና ሴት ሆነ ወንድ ይወዳል። ትክ ብለው ሲመለከቱት ትክ ብሎ የሚያያቸው ሰው ይወዳል። አንገቱን የሚደፋ ወይም የማይከራከራቸው ዝም የሚላቸው ሰው አይወዳም ነበር።

በተፈጥሮአቸው አጤ ቴዎድሮስ አስከሬን ካዩ ከበቅሎ ወርደው አስከሬኑ ወደሚሄድበት ቤተ ክርስቲያን ሂደው አስከሬኑ ግብአተመሬት እስኪሆን ቁመው ይቆያሉ። ለቤተሰቦችም አጽናንተው ይሄዳሉ። ሌላው እርሳቸው ከሚያከብሩት ታላቁ ሙሽራ ሲሆን በገጠራቱ ኢትዮጵያ ሙሽራ ሲሄድ ሚዜው ብዙ ነው። ጥሩገባ እየተነፋ ጃሎ እየተባለ ይኬዳል።

ታዲያ በአንዱ ወቅት ዲያቆን ተድሮ ሜዜዎቹ ዲያቆናትና ወጣት ካህናት ስለሚሆኑ ከብዛታቸው የተነሣ ልብላቸው ነጭ የጠመጠሙት ሻሻቸው ተራራ መስሎ ሲመጡ ያዩአቸውና አጤ ቴዎድሮስ እንደልማዳቸው ከበቅሎ ወርደው አለፉ አሉ። ሲመለከቱአቸው ንድድ አላቸውና “ሁላችሁ ቁሶችና ዲያቆናት ናችሁ ብለው ሲጠይቁ ሁሉም የሚመሰገኑ መስሏቸው አዎ ጃንሆይ” አሉ።

አጤ ቴዎድሮስ ቀበል አድርገው “መጽሐፍ ቅዱስ በስንት ይከፈላል” ብለው ሲጠይቁ። እንኳን ከጠላ ጋር የዋለ የበስማም ቄስ በውሃ ቀንም ይህን ጥያቄ መመለስ አይችልምና መፋጠጥ ጀመረ። ለካ ሙሽራው ልብ ሙሉ ኅበዝ ተማሪ ኑሮ “እኔ ልመልስ ይፈቀድልኝ” ሲል ጠየቃቸው።

አጤ ቴዎድሮስም መልስ ሲሉት ጃንሆይ መጽሐፍ ቅዱስ በሁለት የሚከፈል ሲሆን እያንዳንዱ በምን እንደሚለይ አስረዳቸው። አጤ ቴዎድሮስ መልሱ ስላስደሰታቸው “ይህ ነው የአካልዬ ልጅ” ብለው ከዚህ በፊት ለማንም አድርገውት የማያውቁትን ለዚህ ዲያቆን ሙሽራ በቅሎአቸውን ሰጥተውታል።

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ አልባሌ ልብስ ለብሰው ከወታደሮቻቸው መካከል ገብተው የሚሉትን ሁሉ ማዳመጥ ጀመሩ። ታዲያ አንድ ወታደር ምርር ብሎ ሲያማቸው ይሰሙና ወደ ድንኳናቸው ተመለሱ። ጥዋት አንድ አገልግል ባደውን ሌላው አገልግል ብር ሞልቶ እንዲቀመጥ አደረገ። የሁለቱም አገልግል አንድ አይነት ነው። ታዲያ ከሠራዊቱ መካከል ያነን ወታደር ወደ እሳቸው አስመጡትና እንዲህ አሉት። “ትናትና ምርር ብለህ ማማትህን አውቃለሁ።”

“አሁን ከፊትህ ሁለት አገልግል ተቀምጧል አንዱ ባዶ ነው፤ ሁለተኛው አገልግል ሙሉ ብር ይዞአል። ብር የያዘውን አገልግል ካነሳህ እግዚአብሔር ሰጥቶሃልና ትወስዳለህ። ባዶውን አገልግል ካነሳህ ግን በድልህ እዘን ስለዚህ ምረጥ” አሉት። ያ ወታደርም ቁጥ ሁለቱ አገልግሎች በጽሞና ከተመለከተ በኋላ “ይህን መርጫለሁ” ይላል። እርሳቸውም በሉ ክፈቱት ሲሉ አዘዙ። ነገር ግን ወታደሩ የመረጠው ባዶውን ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ ሁለተኛውን አገልግል እንዲከፈት አደረገ። “እኔ እግዚአብሔር በሚያውቀው ሰጥቼህ ነበር፤ ነገር ግን እግዚአብሔር አልፈቀደልህምና ሁለተኛ እንዳታማኝ” ብለው አስናቡት። የዚህን የአገልግል ታሪክ ብዙ ደራስያን ጽፈውታል።

ክፍል ስድስት

ምዕራፍ 1

የግብፁ ፓትርያርክ መታሰር!

አክሊሉ ታደሰ ክህነትና ካህን በቤቱ በእስራ ምእት 2000 ዓም በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 41 “የግብጹም ፓትርያርክ የቤተ ክርስቲያን ገንዘብ ለመሰብሰብ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ ላለ በቱርክና በኢትዮጵያ መካከል በነበረው ፖለቲካ ነክ በሆነ ነገር እየገባ ስለ አስቸገራቸው ፣አንተ የክርስቲያን መሪ ስትሆን እኔን ክርስቲያኑን ንጉሥ መርዳት ነበረብህ እንጂ ከዚህ ውስጥ ምን አገባህ፣ ብለው ተቆጥተው የኢትዮጵያንና የግብፁን ርእሰ ሊቃና ጳጳሳት አሰሯቸው። እንዲህ ያለው ውርደት በግብፁ ዓይ ሲወርድ የመጀመሪያ ጊዜ ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

የዚህ ክፍል መጀመሪያ ምዕራፍ ያደረኩት የግብጹ ፓትርያርክ የታሰሩበት ምክንያት የሚል ሲሆን አንዳንድ ሰነድ ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ ሱዳንን ልቀቁልኝ ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት ለሽምግልና ነው የመጡ ተብሏል።

የኔሰው አስረስ ትቤ አክሱም መኑ አንተ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 302 “አጤ ቴዎድሮስ ስናርን ካርቱምን ልቀቅ ያባቶቼ መንግሥት ነበረ፣አሰዘያስ ሰፊ ሚዳ ይዘህ ቆየኝ ብለው ልከው ነበረ። የምስር ንጉሥ ፈርቶ አስታራቂ የምስርን ጳጳስ ወይም በትረክ አባ ዳውድን ወደ ንጉሥ ቴዎድሮስ ሰደደ”ሲሉ ጽፈዋል።

አለቃ የኔሰው አስረስ “አባ ዳውድ ያለ-አቸው አቡን ቄርሎስን ሲሆን ጳጳስ ከመሆናቸው በፊት ስማቸው ዳውድ ይባሉ ስለነበር ነው። አለቃ የነሴው አስረስ የታወቁ የአንድ ሊቀ ጠበብት አባት ናቸው። ሊቀ ጠበብቱ በአባትነት ባይቀበሉና ቢክዱም የታወቀ መሆኑን ቀደሰ ዓለማየሁ ሞገስ ጽፈዋል።

(ቀደሰ) ዓለማየሁ ሞገስ ምኒልክ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 15 ሐምሌ 1992 ዓም ገጽ 23 አሳምረው አቅርበውታል። ሊቀ ጠበብቱም “ትክክል አይደለም” በማለት እስከዛሬ ድረስ መልስ አልሰጡም። ወደ ነበርኩበት ልመለስና የግብጹ ፓትርያርክ ወደ ኢትዮጵያ የመጡት ለሽምግልና ነበር። ለሽምግልና መምጣታቸው የጦር መሣሪያም እንዳይሠሩ ለማድረግና ለሌላም መሆኑ አይዘነጋም። ከዚህ ዝቅ ብሎ ታሪክ እየጠቀስኩኝ ለማስረዳት እሞክራለሁ። ወደ ነበርኩበት ልመለስና የእኛን ካህናት ያበላጃቸው እነዚህ ዲዳ ከግብጹ በገንዘብ ተገዝተው የሚመጡት ጳጳሳት ናቸው።

ሊቀ ሊቃውንት ተግባሩ አዳነ ንጉሥ አዕላፍ ሰገድ ከ2 ሺህ ዓመት የታሪክ ማስታወሻዎች ጋር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 99 “አጤ ቴዎድሮስ 2ኛ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ነገሡ። ከነገሡም በኋላ መሳፍንቱ በጎጥ፣በወንዝ፣በጎሳ፣በነገድ፣ በሃይማኖት፣ከፋፍለው ለድሀነት እና ለሁከት ለውጭ ተስፋፊዎች የዳረጓትን ቅድስት ሀገር ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ በመጣራቸው እና ቴክኖሎጂ እንዲስፋፋ በማወጃቸው በተጨማሪም የግብፁ ቱርኮችን የውጭ አገር ተስፋፊዎችን ለማቆም ያደረጉት ታላቅ ጥረት ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

ግብጹምን ጳጳሳት ከ330 ዓም ወዲህ ስለ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ የውሸት ሰነድ በማቅረብ ሲመሩ ኑረዋል። ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ካገኘሁት ሰነድ የተረዳሁት እውነታ ቢኖር ሕዳር 29 ቀን በ325 ዓም ከተረቀቀው ሕግ ውስጥ “ኒቅያ 42 የኢትዮጵያ ሰዎች ከወዋቂዎቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ ሊቀ ጳጳሳትን ለራሳቸው አይሹሙ። ጳጳሳቸው ከእስክንድርያው በዓለ መንበር በታች ነውና።

ከሊቀ ጳጳስ በታች የሆነውን ሊቀ ጳጳስ ከእርሱ ወገን ሊሾምላቸው የሚገባውም እርሱ ነው”። የሚለው በሕዳር 29 ቀን 325 ዓም ከዛሬው ቱርክ ኒቅያ ተብላ ከምትጠራ ቦታ ላይ የተጻፈ አስመስለው ግብጻች በ330 ዓም ስደተኛው አባ ሰላማ ተብለው የሚከበሩት አንዳንድ የግሪክ ተወላጅ ናቸው የሚሉ ሌሎች ደግሞ የሶሪያ ተወላጅ የሚያደርጓቸው ግለሰብ ከግብጻች ተረቆ የተሰጣቸውን ጽሑፍ ተቀብለው ወደ ኢትዮጵያ ይዘውት መጥተዋል።

የኢትዮጵያ ልጆች ጵጵስና እንዳይሾሙ የተከለከለው በ318 አባቶች ነው ተብሎ አባቶቻችን የተቀበሉትን ታሪክ እኛም ትክክል መስሎን

በታሪክ ሰነድነቱ የኒቅያን አባቶች ስንነቅፍ መቆየታችን አይዘነጋም። በመሠረቱ ይህ ክፍ ተብሎ የተጠቀሰው ቀኖና በኒቅያ ገባኤ አለመወሰኑ ታውቋል።

NICENE AND POST-NICENE FATHERS. THE SEVEN ECUMENICAL COUNCILS በተባለው መጽሐፍ page 8 “The Canons of the 318 Holy Fathers Assembled in the City of NICE, IN Bithynia ትርጉም የኒቅያ እና የድንረ ኒቅያ አባቶች ሰባቱ የኢክሚካል ገባኤዎች “የ318ቱ ቅዱሳን አባቶች ሕግጋት በቢታንያ የኒቅያ ከተማ ስብሰባ” ይላል። እነዚህ 318 አባቶች ኢትዮጵያ በግብጽ ውስጥ ሁና ትተዳደር ብለው አልወሰኑም። ቃሉም ከዚህ የሚከተለው ነው።

PAGE 15 “The Bishop of Alexandria shall have jurisdiction over Egypt,Libya,and Pentapolis.As also the Roman bishop over those subject to Rome. so, too the Bishop of Antioch and the rest over those who are under them, If any by a bishop contrary to the judgment of the Metropolitan,let him be no bishop.Provided it be in accordance with the canons by the suffrage of the majrity, if three object,their objection shall be of no force.” ሲል የተጻፈውን ማንበብ ችለናል።

አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ ሕገን ጥሶ ሕጋዊ መሆን ይቻላል?? በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 55 “የእስክንድርያ መንበር በኢትዮጵያ ሀገረ ስብከት ላይ የሥልጣን የበላይነት እንዲኖረው ከየትኛውም የጥንት የቀኖና መጽሐፍ ላይ አይገኝም። ሆኖም ግን ግብፃውያን በራሳቸው የሐሰት ቀኖና ቀምረው የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን በአባትነት ሳይሆን በገዥ የበላይነት ለ1600 ዓመታት ሲገዙ ኖረዋል” ሲሉ ጽፈዋል።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ሀርቤ ከኢትዮጵያውያን መካከል ለማሾም ባደረጉት ጥረት በግብጻች መወገዛቸውን የሀሰት ሰነድ ሚያዝያ ወር የሚነበበው ስንክሳር ታሪኩን ጽፎት ይገኛል። ይህ መጽሐፈ ስንክሳር የተባለው እስከ ግትልትሉ ለኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን እስረክበዋት ነበር። የሚገርመው ነገር ቢኖር እነሱ በሀገራቸው ከእስላም ጋር

ተስማምተው እየኖሩ በኢትዮጵያ ያሉት ክርስቲያኖች ከእስላም ጋር ተስማምተው እንዳይኖሩ መጥፎ ዘርም ዘርተዋል።

ሊቀ መዘምራን ላእክ ማርያም ወልደ ኢየሱስ ትርጉም መጽሐፈ ስንክሳር ዘወርኃ መጋቢት “የእስላም ወገን የሆነ ሰሙ ግራኝ የሚባል ተነሥቶ አብያተ ክርስቲያናትን አጠፋ። ከንጉሥ ልብነ ድንግል ጋር ጦርነት ገጠመ ንጉሡም ወግቶ መመለስ ቢላነው አርበኞች ሠራዊትን እስከሚሰበሰብ ከእርሱ ሸሽ በስደትም እያለ በድንገት ታሞ ሞተ” ይላል። ይህ መጽሐፍ የሃይማኖት ድርሳን ሁኖ በመጋቢት ወር ይነበባል።

ተመልከቱ ይህ ከላይ የጠቀስኩት ጥቅስ የታሪክ መጽሐፍ እንጂ የገድል መጽሐፍ ሊሆን አይችልም። ከዚህ መጽሐፍ ነው ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ኢትዮጵያውያን ከልጆቻቸው መካከል ጽጵስና መሾም አለባቸው ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት የግብጽ ፓትርያርክ ተቆጥቶ የውግዘቱ ደብዳቤ ኢትዮጵያ ሲደርስ በሀገሪቱ ችግር ችግር ሆነ ብሎ የጻፈው።

አባቶቻችን አዋልድ መጻሕፍትን በጥምና በሊቃውንት ጉባኤ ማስመርመር አለባቸው የምለው ለዚህም ነው። ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ለቤተ ክርስቲያን ብዙ ሠርተዋል። ይህም ታሪክ ነው ማንም ያላደረገውን እርሳቸው ተጋድለዋል።

ዶ/ር አያሌው ሲሳይ የአገው ሕዝቦችና የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 136 “ጳጳስ ሚካኤል ከኢትዮጵያውያን መምህራን በመምረጥ በሥራቸው ጳጳሳት ማድፈጋቸውን ትተው ቆሞስ እያሉ ሰባት ኤዲስ ቆጶሳትን ይሾሙልህ ብለውታል።”

“በዚህም መሠረት አባ አብርሃም፣አባ ኤዎስጣቴዎስ፣አባዘፈረ ዲዮስቆሮስ፣አባ አርክ ማርያም፣አባ ብንያም፣አባ ተከሥተ ብርሃን እና አባ ዘመደ ፊልጶስ የተባሉ ሰባት መምህራን በቆሞስነት ተሾመው ኢትዮጵያን ተከፋፍለው እንዲያስተዳድሩ ተደርጓል። ዘገይቶ ደግሞ የኤዲስ ቆጶስነት ማዕረግ ጳጳስ አባ ሚካኤል በንጉሡ ሀርቤ ልመና ስለጨመሩላቸው ተሳውስትን እና ዲያቆናትን መሾም ችለዋል” ሲሉ